

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Vita Francisci Borgiae Tertij Societatis Iesv Generalis

Ribadeneyra, Pedro de

Mogvntiae, 1603

Liber Primvs.

urn:nbn:de:hbz:466:1-45256

71
DE VITA
FRANCISCI
BORGIAE

Societatis I E S V Præpositi
Generalis ab Ignatio
Tertij.

LIBER PRIMVS

ANDREA SCHOTTO Socie-
tatis eiusdem interprete.

CAPVT I.

Natales, & educatio.

QVI illustrium viro-
rum res, domi, fo-
risque gestas, lite-
rarum monumen-
tis consignarunt, ij
fere maiorum stirpes à capite ar-
cessere solent. Equidem breui-
ter, etsi felicitatem hic non me-

A s tiar,

2 DE VITA FRAN. BORG.

tiar, FRANCISCI BORGIAE,
patre, auo, maioribus clarissimi,
natales recensebo : quando ad
laudem per magni interesse ex-
istimant, domi nobilem, virtutis
via ad Pietatis culmen peruenif-
se; contemptisque maiorum i-
maginibus, & honorum titulis,
CHRISTO sese crucifixo con-
secrasset.

Igitur FRANCISCVS BOR-
GIA, Gandensium Dux quar-
tus, post Societatis IESV sacer-
dos, & Præpositus Generalis ter-
tius filius fuit primogenitus Io-
annis Borgiæ Gandensium Du-
cis tertij. Natus matre Ioanna A-
rogania Alphonsi filia, eius qui
Ferdinandi Regis Catholici fi-
lius fuit: Idque Gandiæ, quod
in Consentanis tertio lapide,
Leucas Hispani vulgò appellant,
à Sucronis fluminis ostio, nono
verò.

verò Valétia situm est oppidum
ante diem v. Kalend. Nouembris
qui dies Simoni & Iudæ Apосто-
lis, aniuersario ritu facer est:
anno reparatæ salutis decimo su-
pra millesimum, & quinquagen-
tesimum: Iulio secundo Ponti-
fice Maximo Ecclesiæ Romanæ
clauum tenente, Imperij verò
Maximiliano I. Cæsare: cum a-
pud Aroganiam Regnum obti-
neret Ferdinandus Rex, cui Ca-
tholici cognomentum merito
tributum, FRANCISCI nostri
proauus: quiq̃ Castellæ tum
regna administrabat Ioannæ fi-
liæ nomine, & Caroli nepotis,
qui post & Hispaniarum Rex, &
Imperator eius nominis quintus
fuit. Borgia verò gens, Hispanas
inter familias clara in primis, &
nobilis; ex qua meri Principes
prodierūt: Pōtiffices duo, Calixt^o

ter-

4 DE VITA FRAN. BORG.

tertius, & Alexander Sextus: Cardinales, & Duces plurimi. Mater grauida, cum vteri doloribus angeretur, & Religiosorum hominum preces sacrificiaque adhibuit, & pauperibus multa eleemosynis elargita est, vt felicem partum ederet: tum Beatum Franciscum, cui addicta maximè, dum vinceret, appellauit Partui vicina, eius cingulo ex Diuæ Claræ cœnobio oblato, feliciter enixa, & ex voto parens FRANCISCI nomine partum honestauit.

Hic iam summa cura diligentiaque ab vtroque parente educatus, primis statim fidei Christianæ rudimentis imbutus, vna cum lacte ea virtutis semina imbibit, quæ in omnem ætatem adhæserunt. Cauerunt diligenter ex Platonis præcepto, ne tæra.

*Lib. 2. de
Repub.*

nera ætas ineptis nutricum fabulis inficeretur. Orationibus pro captu ætatis, Deum frequenter precabatur, flexis etiam genibus vt à parentibus edoctus; libentius etiam sua sponte: quod indolis optime, virtutisque argumentum visum est. Diuum Iacobum inter cæteros colere, aras domi erigere, imaginibus Sanctorum placari, si vel, vt in tenera ætate, excandesceret, vel lacrymas funderet. Erat & solemne familiæ Borgiæ veteri instituto, vt è Diuorum numero aliquem quotannis sorte educeret. Seruabat religiose huc morem puer etiam tum FRANCISCVS: (quem etiam in Societatem induxit, prius quam familiam ducere cepit.) Diui nomen cui obuenisset, is profesto die duos mendicos vicatim collectos alebat; festo

6 DE VITA FRAN. BORG.

verò, binis bini mares, foeminis
foeminae, ad mensam ministra-
bant. Mores candidi, suaves, si-
ne fastu, neque, vt in hac aetate
plerumque, difficiles; sic fiebat,
vt carus omnibus, quibus vtere-
tur, acceptusque esset, Septimum
iam aetatis annum attigerat, cum
praepetori Ferdinando, Theo-
logo insigni, negocium parens
dedit, vt primis Latinae linguae
praepetis erudiret accuratè, &
scribendi rationem traderet.
Morum item praefectus, vir no-
bilis, vt custos additus, qui auli-
cis moribus imbueret; salutandi-
que comiter, & agendi officium
doceret. Hi inter se, non conten-
tione, inuidiaque dissentiebant,
sed honesta potius & ab Hesio-
do laudata aemulatione, suum
quisque munus sedulo obibat.

Neu-

Neutri perdifficilis ad forman-
 dam primam illam ætatem pro-
 uincia fuit, quod docile ingenium
 puer nactus esset, & obsequens,
 nec ad parendum peruicax. De-
 cimū agebat annum, cum Ver-
 bi Dei præcones in templis li-
 benter audiret: qui si forte, vt
 disertī homines, actione placu-
 issent, eorum veniūte gestus ex-
 primebat, sententias memori-
 ter recitabat. Concionari ab a-
 uia, & amita puer iussus ea tum
 de CHRISTI assertoris nostri
 cruciatibus verba fecit, supra
 quam ab ea ætate expectari pos-
 set: vt non pueri, sed Spiritus
 Sancti vocem audisse se, qui ad-
 erant, affirmarent. Matrem de-
 cennio maior morte amisit, an-
 no post natum Christum, mille-
 simo quingentesimo vicesimo. AE
 grotantis salutem à DEO, si ita
 pla-

1520.

pla-

DE VITA FRAN. BORG.

placitum esset, postulare, lacrymas fundere, obtestari. Ad hæc in cubiculum sine arbitris secedere: flagellis in se ipse sæuire, sua ne sponte, an pijs hominibus edoctus, non habeo dicere: illud tantum, præclare iam tum iecisse fundamenta, initiumque fecisse austerioris vitæ. Matris obitum luxit, quoad ætas illa patiebatur, & constanter tulit. Consilia, vitæque præcepta piæ matronæ ad extremum vsque spiritum retinuit, religioseque seruauit.

CAPVT II.

Adolescens patrio solo egreditur.

1521.

TVM VLTIVATVM ea tempestate in Hispania ciuili seditione, absente Carolo Rege, qui tum in Germania, Imperator appellatus, versabatur,
Plebs

Plebs enim secessione arma aduersus Optimates induerat. Queritando libertatem inclamare, & ad pileum etiam seruitia vocare, quæsta à diuitiis potentioribusque oppressam se, ægre vitam tolerare, grauem seruitutem seruire. Tempore, ut fit, paruis è principijs orta seditio huc demum euaserat, uti castris locatis signa conferrent, neq; à nobilium cæde inflammata vulgus temperaret. Non eius expetis calamitatis (sæuitum enim in omnes maiorum gentium familias) Borgia gens. Iam enim Palmam inter, & Gandiam parentibus campis coniurati cum Prorege, omnique adeò nobilitate manus conferere ausi, superiores euaserant: turbati, fugatique nobiles terga veterant. Gandia prædæ cessit, direptaq;

B con-

confestim: vti vix matrem Ioannes Dux, sororem, & filias, Virgines DEO ad Diuæ Claræ consecratas, emittere potuerit. FRANCISCVS filius fuga salutē, admissō equo, inuenit; Dianium, qui quarto inde lapide portus est, delatus. Inde cum parente, & Prorege, nauigio in arcem rupi impositam venit: quæ rupes à forma *Peninsula* ab incolis vocatur. Hinc Cæsaraugustam eum parens deduxit: ipse tranquillatis rebus, cæsis ad interuersionem, fugatisque à Segobrigensium Regulo rebellibus, domum tandem reuertit. FRANCISCVS in auunculi Ioannis Aragonij Archiepiscopi Cæsaraugustani contubernio hæsit. Is artibus quas liberum scire æquū est adolescentem, Grammaticis, Musicis, & equestri disciplina, ab
opti-

optimis doctoribus imbuendū
 curauit. In his tamen FRANCIS
 CVS pietatis studium minimè
 negligendum duxit. Audierat
 tum, verni temporis ieiunijs,
 cum de rebus diuinis ad popu-
 lum sermones haberi solent, fa-
 milia Diui Hieronyni disertum
 hominem, de vltimo Vniuersi
 Iudicio vehementer, firmisque
 lateribus perorantem: iterum-
 que de Christi passi cruciatibus.
 Pupugit nimirum adolescentis
 animum Dei verbum, ancipiti
 gladio acutius: illinc timor tri-
 bunalis illius seueri, vbi omnes
 fisti nos oportet; hinc cōmisera-
 tio dolorum in Cruce, sui redi-
 mēdi gratia, susceptorum. Qui-
 bus adductus, fastidire præ ten-
 tia, & iam tum de perfectioris
 vitæ ratione, in aliqua pio-
 rum hominum familia transi-

genda animo agitare : sed quia annis minor , neque integra res ei, qui nondum sui iuris esset : illud saltem commodi accepit, vti res omnes prudentius , quoad ætas ferret, ne transuersum animum agerent , administraret. Cæsaraugusta Baëzam (vt incolæ Granatensi in regno situm oppidum appellant) officij gratia in viam se dedit , inuitatus à lectissima fœmina Maria Luna, proauia, vxore Henrici Henriquez qui Ferdinandi Regis Catholici patruus & Prætorio præfectus, magnus item Legionensis militiæ Magister erat. Huc etiam auia Maria Henriquez, illius filia, cum amita, sororibusque civili illa secessione, pedestri itinere fuga dilapsæ peruenierant. Quarum conspectu, etsi delectatus FRANCISCVS, in
mor-

morbum post tamen, itinerum
 fortè incommodis, incidit. Sex
 ipsos menses lectulo affixus, ia-
 cuit. Mox cum meliuscule ha-
 beret, ecce tibi terræ motus; pe-
 riculosus iuxta, & diurnus.
 Igitur quadraginta dies sub dio,
 & pellibus, lectica vsus, egit; hæc
 illi tectum, lectumque, periculo
 declinando, præbebat. Sanus
 iam, valensque, missus à parente
 Tordefillam (oppidum id *Tur-*
rim Syllanam sine auctore quidã
 vocant) ad Catherinam, Princi-
 pem Hispaniæ, Ioannæ Reginæ
 filiam: cui de more seruiens, o-
 peram adolescens nauauit; pri-
 usquam ea Ioanni III. Lusitaniæ
 Regi nuptum daretur. Cæsar au-
 gustam post, vnde venerat, ad
 auunculum redit: qui patrum
 sapiens, ne otio adolescens
 (quod vitiorum omnium semi-

narium est) languesceret, ad Philosophiam, de more, appellere animum iubet: & differendi primum ratione imbuendum tradidit Gaspari Laxo, subtili tum Philosopho; sed, ut ea tempora erant, minimè diserto: quod ætatis potius, quam hominum vitio, Humanitatis ibi studia iacerent: quibus cæteræ artes, tanquam in bono lumine collocatæ, splendescunt. Dialecticæ verò facultatem Borgia tractabat, qua disputando, qua dæctata euoluendo, perinde atque lauream, Academiarum more, accipere constitutum haberet. Perceperat, radices scientiarum amaras, fructus ex se dulcissimos efferre. Animi verò, quod caput est, pietatisque summam curam adhibuit, ne assiduo literarum studio, nimio sui neglectu sil-

uesceret. Igniculos itaque animo infitos identidem excitabat, assiduo Sacramentorum Pœnitentiæ, & Eucharistiæ usu. Si quod spiritui bellum intestinum naturæ fomes, & Dæmon faceret, ad orationem, confessionemque, tamquam ad anchoram confugere. Quibus rebus fiebat, vt domesticas aulicorum, & parasitorum blanditias, adulationis plenas, & libidinem, casti Iosephi exemplo, effugeret; Vlyssis denique more, obturatis cera auribus, Sirenum voces prætereundo, ad scopulos non adhæresceret. Sacros adhuc libellos de rebus asceticis, domi libenter lectitando, (qui animos potius, quam oculos pascunt) obfirmata mente virtutem amplectendam; vitia sibi fugenda persuaserat, illud Regij Va-

Geo. 22

tis sæpenumero vsurpans : *Iura-*
Psal 118. *ui. & statui custodire iudicia iusti-*
tiae tue. His potissimum rebus ad
 sacrum coniugium, castum in-
 tegrumq; corpus attulit. Quod
 & in Nebridio, equite Romano,
Epist. 9. Sanctus Hieronymus mirifice
ad Sal- prædicauit.
uinam,

CAPVT III.

In aulam Cæsaris proficiscitur.

VNDEVICESIMVM æta-
 tis annum agebat, cū Cæ-
 saraugusta domum, visendi pa-
 rentis gratia, reuertit: humani-
 ter ibi menses aliquot habitus,
 missionem deinde postulare
 cœpit; liceret pace illius, cui
 semper dicto audiens fuisset, in
 aulam Cæsaris migrare, vt in
 tanti se Principis clientelam da-
 ret, cui Christianum orbem
 multum esse merito debiturum
 au-

augurabatur. Parens filij prudens consilium probare. *Amote,* inquit, *de hac sententia, fili: & volo, vt vis: vnico te non inuitus carebo, dū ère sit optimi Principis. Maacte igitur animi & quo tua te virtus, & maiorū exempla vocāt, perge Familiam hinc proficiscenti adornat, qua honeste stipatus in Vaccaeos venit. Hic Pintia, quæ hodie Vallisoletum, Cæsaristūc sedes nobilissimis omnium nationū viris abundabat. FRANCISCVS, vt in hoc ætatis flore pulcra erat, & imperio digna forma, facile omnium in se oculos conuertit. Hic igitur, Deo bene iuuante, ita se comparauit, vt post paullo falsam eorum refellerit opinionem, qui dicerent, aulicum simul Christi, & Principum asseclam esse vix posse. Vt enim Carolo placere FRAN-*

CISCVS ex officio obnixè studuit; sic ad Christum respectum habuit, rerum omnium inspectorem, & Iudicem: ut nihil equitè, & Christiano, quæ laus summa est, indignum diceret, ageret, cogitaret. Domesticis itaque gnavo otio, aleæ ludo, libidine, obsceno sermone, & iurandi prava consuetudine, qua verbo, qua exemplo, interdixit. Quæ mala, ut sunt, pestes palatij iuuenis appellabat. Qui lenocinium, impuram admodum vitium, profiterentur, suas sibi res habere iussit. *Alijs, inquit, voluptatem parasiti, Gnathones, Thrasones, & olla amici assentando adfrant; mihi, ut quod sentio dicam non placent. Placent viri graues, & innocentes, qui verum dicere liberè audeant.* Seruos aiebat, non tam dominis honorè

sti

stipando adferre, quam contra à
dominorum bona existimatio-
ne decus mutuari. De aliorum
fama detrahi, se præsentè non
sustinebat: sed vel modè, cum
res daret, reprehendere, vel cer-
te sermonem abrumpere soli-
tus, tacite officij admon-
bat. Hisce artibus bonis, domi suis
exemplo esse, & honestis sermo-
nibus facem præferre. Aulicos
voti sui in ambiendo compotes
fieri præmiaque à Principe acci-
pere, tantum abest vt inuideret,
vt etiam libentibus auribus ac-
ciperet, laudaretque factum; il-
lis etiam gratularetur, cum bona
spe, fore, vt sibi itidem de curso
spatio honos aliquando habe-
retur. Equidem memoria te-
neo cum diceret qui ab intimis
illi cubiculis erat vidisse se, quo-
ties matronas nobiles, officij gra-
tia,

tia,

tia, visere oporteret, hirsutum,
 pilisque asperum cilicium indu-
 ere solitum : vt hoc tanquam
 clypeo munitus, tela Dæmonis
 ignea, carnisque illecebras re-
 stingeret. Solet enim per ocu-
 lorum fenestras ad animū mors
 penetrare; vulnerare etiam telo
 sæpe letali. Sic Scyllam inter, &
 Charybdim, nauem saluam de-
 duxit. Quin & coniuge domum
 ducta, quæ illo natu grandior e-
 rat, cum & fores Regiæ semper
 illi paterent, nihil vnquam fe-
 runt aut intemperans à FR A N-
 C I S C O, aut leue dictum, fa-
 ctumue. Equestribus porro ex-
 ercitationibus mirifice delecta-
 batur, hausta illa ex Xenophon-
 te Philosopho disciplina. Lu-
 dos igitur Troianos agere liben-
 ter, hastis concurrere, tela iace-
 re, fuga Parthorum more ficta,
 ho-

hostem ferire, auersa manu vulnerare, tauros in arena laceffere, equum in gyrum agere, cursu cum equalibus contendere, premia nemini concedere; omnia deniq; se digna dextre exsequi. Non fefellit ea virtus, quæ diu latere non potest, Carolum; sed, quasi in illustri loco posita, in oculos incurrit, sermonemque passim dedit. Erat in comitatu Augustæ, fidamque illi operam pridem probarat, Leonora Castri, virgo nobili apud Lusitanos loco nata; Aluari Castri, & Isabellæ Menesiæ Baretæ filia: candidis ornata moribus, & in DEVM eximia pietate. Huic conditio dum quæritur, vnus FRANCISCVS Augustis placuit, ob morum honestatem prope singularem: missusque ex templo Gandiam Petrus Gandisaluus
Men-

32 DE VITA FRAN. BORG.

Mendosius, Augustæ Oeconomus; qui Cæsaris nomine à Ioanne Duce postularet, quæsitam filio vxorem coniugiumque ratum esse vellet, iuberetque. Nec abnuuit Dux: Cæsari per literas gratias agit, quod filij rationem habuisset. Nec FRANCISCVS matrimonium detrectauit, ratus id, quod erat, Cæsari, cui omnia deberet vitæ ornamenta, simul & parenti, cui vitam, morem esse gerendum.

CAPVT IV.

Vxore ducta liberos sustulit.

NVPTVM iam data Leonora in Borgiam familiã, FRANCISCVM Marchionis Lombayæ titulo Cæsar decorauit, Regioq; equorum stabulo, quæ summa fere dignitas est, præfecit. Mores vtrique coniugi concordēs, & omni

in bono de alijs merendo, pia
quadam contēione certabant.
Augustorum amicitiam, bene-
volentiamque, non tam sua, quā
inopū causa affectabant. Qui-
bus reb. fiebat, vt rerum parens,
& effector Deus, pauperum gra-
tia illos vicissim proueheret in
maius. Hinc constans valetudo,
opes, clientes, honores, magi-
stratus affluēbant: quodq; DEI
benignitate accidere credimus,
liberorum, & quidem optimo-
rum, copia. Timentis enim DE-
VM (inquit Psaltes Regius) vxor, *Psal. 128*
sicut vitis abundans in lateribus do-
mus eius. Filij eius, sicut nouelle oli-
uarum, in circuitu mense eius. Sus-
cepti ex ea liberi octo: mares qu-
que: tres foeminae. Natus maxi-
mus Carolus Borgia fuit: qui in
honorum titulis parenti succes-
sit. Caroli Cæsaris nomen, qui
cum

cum

tum in Italia agebat, ei donauit
Augusta vxor, cum Philippo
Principe iuuentutis Hispanicæ,
Christi anno clo. lo. xxx. Sum-
ma vir prudentia, & acerrimo
iudicio, ex omni nobilitatis flore
vnus ad ligurum seditionem pa-
candam, à Philippo II. Rege Ca-
tholico missus anno clo. lo.
lxxv. Postquam in Regis pote-
statem venit Lusitania, idem mi-
litiæ Imperator, summa aucto-
ritate prouinciam rexit. Huius
natalem anno vertente Isabella
exceptit, Lermæ Comes: Mar-
chionis Dianij, Comitumque
matronarum Lemosij, & Alta-
miræ. Ioannis quoq; Sandoual-
li mater. Tertius, Ioannes Bor-
gia Belpouchij, Gothalanæ vico
natus, cum vterque parens Cæ-
sarem conuentus Aragoniæ re-
gni agentem, secutus esset. Hic
simi-

similiter Legatus à Philip. Rege
in Lusitaniã missus: post, ad Ma-
ximilianum Augustum in Ger-
maniam; nunc in curia Augustæ
Mariæ, sororis Philippi, Præfe-
ctus maximus. Quartus, Alua-
rus, & ipse, Catholici Regis no-
mine arduis de rebus Romæ a-
pud Pontificem Legatus: post,
uxoris dote, Alcanizij Marchio.
Quinta soboles, Ioanna Arago-
nia: nuptum matura ætate data
Alcanizij Marchioni. huius filia
Aluaro, quem nominavi, auun-
culo in manum, Pontifice in-
dulgente, conuenit. Sextus, Fer-
dinandus Borgia, Mariæ Augu-
stæ & ipse curiæ Præfectus. Hinc
Dorothea filia, quæ in tenera ad-
huc ætate, qua se DEO ac Diuæ
Claræ virgo deuouerat, vita abi-
it. Natorum vltimus, Alphon-
sus Borgia, ipse quoque fratrum
ex-

ex-

exemplo Augustæ curiæ, dum
vixit, præfuit.

CAPVT V.

Exercitationes animi, & corporis.

TAMETSI prudenter antea
rem familiarem admini-
strarat, vt cuius in aula patri-
familias præire videretur; nunc ta-
men cautius rem tueri domesti-
cam cœpit. Rationes, & aera
subducenda Leonoræ vxori
mandata: publica ipse negotia
curare; nihil prætermittere eo-
rum, quæ Cæsar in mandatis da-
ret. Familiam elegit optimam
ex frugi non nequam seruis. A-
lea, & id genus ludis, longè quã
antea seuerius, interdixit: oculo-
rum eam falsam esse volupta-
tem dictitans. Interrogatus et-
iam, quidnam causæ esset, cur,
quam auide aulici amplectun-

EUF

tur alea ludendi cupiditatem, eam ipse formidaret? *Dementis*, inquit, *est nauem bene compactam, & mercibus plenam, data opera, in scopulos velis, remisque impellere.* Scopulum recte vir prudens aleam appellabat, ad quem, exiguum quidem cubum, vi tamen magnam, plerique re lauta, ac beati, nauem fregissent. Quattuor adhuc rerum quantiuis pretij damna adferre solere: temporis, pecuniæ, & pietatis iacturam fieri, conscientia denique bonæ religionem, pei iurio, ludorum comite, facile amitti. Melioribus itaque, valetudinis tuendæ, exercitationibus animum relaxabat; vt Musicæ symphonia: in qua sic excelluit, vt non canere solum suauiter, modulateq; posset, sed & numeros ipse ex arte concinnaret, cantusq; medita-

retur,

retur, qui in Hispaniæ templis hodieque, in re diuina, sacrisq; Gandiæ Ducis titulo, accinuntur. Corpori vero exercendo aucupium adhibuit, falcone potissimum vsus, & accipitre. Quae quidem venationis forma, eo impensius delectatum narrant, quo gratior ea Carolo Cæsari tum erat, quem singulari studio affectabatur. Verum non hic FRANCISCI industria substitit: altiora animo agitabat, vberioresque ex agrorum aspectu, venationeq; fructus tulit. Vt enim diuinum illum FRANCISCVM, cum pedibus se daret in viam, spectatis ruri flosculis, DEVM omnium effectorem laudare solitum accepimus: sic noster ex conditis rebus, agris, auibus, canibusque architectum DEVM assidue laudabat. Quas quidem
 pias

pias meditationes, non à me ex-
 cogitatas, sed ex illius ore acce-
 ptas, precium operæ erit refer-
 re. Magna, inquit, DEI exstant in
 vtramque partem in me beneficia;
 agros etiam, siluasque oberrantem,
 feras insectantem, & prædam ex a-
 uibus agentem. Quo fit, vt interdum
 sapientiã illius admirabundus me-
 ditari soleam, qui hominum generi
 feras, & aues, ad rapinam compa-
 ratas, parere docuerit: quæ quidem
 vinculis soluta, in cælum vsque eo
 subuolant, vt vel oculorum aciem
 effugiant Homini quoque tantum tri-
 buerit honoris, vt eius imperio aues,
 & vinculorum, & pristinae liberta-
 tis oblita, sibilis, fictisque clamori-
 bus obediunt: vocatæ redeant, me-
 mores manus, quæ cibum præbere so-
 let; & quamuis fero sint, agrestique
 ingenio, vsu tamen, & educatione
 mansuescant. Eadem emissa ad ca-
 ptu-

pturam, tanquam milites ad explo-
 randas hostium copias, fugandasque
 reliquas aues, etiam maiores, un-
 guibus, rostrisque cadunt, sternunt,
 & ad humum affligunt. Mox parta
 victoria, praedam domino relinquunt,
 partem minimam patienter exspe-
 ctant. Pugnantes itidem in aere cum
 spectarem, subiit ea mentem cogita-
 tio, talem videri Demonis pugnam
 cum piorum animos ex insidijs ag-
 greditur; dum, vt leo rugiens, cir-
 cuit quærens, quem deuoret: &
 si quis paulo constantior existat, cu-
 nicularum rationis arcem euertere stu-
 dit. Frequentius verò pudorem mihi
 meditatio illa incutere solet, feram
 illam carniuoram, modica esca
 gratia, agreste ingenium exuere, ci-
 curem, atque mansuetam reddi,
 voce hominis accitam statim aduo-
 lare; pati adhuc velari lumina, qui-
 bus nihil in vita carius: Hominem

con-

contra rationis, & orationis partici-
pem, & ad ciuilem societatem con-
ditum, alis, talaribusque, quibus di-
uinam vindictam effugere possit, ca-
rentem, tot, tantisque beneficijs orna-
tum, adeo ingratum etatem agere,
vt DEO vocanti parere nolit. In ca-
num verò venatione illud mirabar,
quamuis famelicum, & in feram ra-
bie quadam actum animal, obsequi
tamen hominum imperijs, prædam-
que relinquere: Hominem contra,
DEI simulacrum, si quo se scelere
obstrinxerit, agre auelli, surdis auri-
bus degere, nec DEO appellanti di-
cto audientem esse. Hisce medita-
tionibus FRANCISCVS, etiam a-
gros lustrans, fructus capiebat
vberrimos: dum non oculos
solum, corpusque, vt venato-
rum natio; sed animum etiam
cælestium rerum memoria pa-
scret. Prædam adhæc vnguibus
sæpi.

sæpius eripere, & manumittere solitus, quam longo diei spatio quæsisset, vt vincere sese ipse, animique sensum iam tum asuesceret.

Mathematicis etiam disciplinis operam dedit: ijs præsertim, quas in optimo belli imperatore requiri audierat, ad machinas, molesque iaciendas, mœnia munienda, locum castris capiendum; cæli, solique situm, & naturam inuestigandam. Quibus artibus magnos sæpe duces victoriam militiæ peperisse, metu etiam milites liberasse, acceperat. Calcar addebat & Cæsaris, quo familiariter utebatur, exemplum, cur maiores in dies progressus facere vellet: cuius & Cosmographo, Sanctæ Crucis cognomento, operam dedit, horis tamen diuersis. Carolus
ita-

itaque libenter FRANCISCVM
 consulere, dictata exigere. Qua
 vna re ad pristinam consuetudi-
 nem non parua accessio facta
 est. Ioca itaque & seria cum illo
 communia habebat omnia. Ve-
 rum ne illis quidem animi stu-
 dijs, Musicis, & Mathematicis,
 aut corporis exercitationibus,
 venatione, & aucupio, satis erat,
 ad constantem corporis habitu-
 dinem tuendam comparatus:
 sed, vt plerumque fit, in hac vitæ
 imbecillitate, morbis etiam in-
 terdum tentabatur.

Febri enim ardentissima de-
 bilitatus, didicit nihil esse in re-
 bus humanis proptium, nihil
 perpetuum. Cum verò alterno,
 & nouercali die, igni medullæ
 coquerentur, pia illa mentem
 pupugit meditatio, æquænam
 illos flammæ vrent qui ob fla-
 gitia

C

gitia

gitia apud Inferos pœnas æter-
 nas penderent: quique purgan-
 te igni, cum futuræ beatitudinîs
 spe, expiarentur. Pro his igitur
 ex illo tempore & orare in die
 ipse, & rem diuinam curare cœ-
 pit. Illud etiã commodi è mor-
 bo accessit, vt libris iam tum
 profanis nuntium remisit, sa-
 cros assidue tractauerit, nouum
 præcipuè Testamentum, San-
 ctorumque vitas, summa & vo-
 luptate, & vtilitate: impuros ve-
 rò scriptores, vt vitiorum, libidi-
 numque seminaria, ne nominari
 quidem sit passus. Lætica vale-
 tudinis gratia, dum in agros
 portaretur, Diui Pauli Episto-
 las, adhibito etiam sacro inter-
 prete, lætitabat: non secus at-
 que Isaia vaticinia Candaces Æ-
 thiopiæ Reginae Eunuchus. Ve-
 rum non multa, sed multum læ-
 ge-

gere studium fuit. Si quid laudabile occurrisset sustinens, ponderare ea, & exsequi cupiebat. Hinc piorum librorum lectionem, recte primum melioris vitæ gradum esse dicebat.

Vix iam confirmatus, suscepta in eam Galliæ partem, quæ Prouincia Romanis est appellata, expeditione; arma tractans Cæsarem secutus est, adscitis socijs, Ruisio Gomefio Sylua, qui post Euoli Princeps; Georgio item Melo: quos vnice caros habuit, & in paucis, vt coniugis cognatos, dilexit. Affecto iam bello, missus à Cæsare, qui Augustæ vxori omnem belli euentum exponeret, deque valetudine sua securo esse animo iuberet.

Anno, qui est infecutus
 elb. lō. xxxvii. dum Segouix

C 2 in

in Carpetanis conuentus Ordinum haberentur, morbo item anginae decubuit, vt sanguine pæne fauces obstruerentur; sed lingua licet vsum amisisse videretur, mentem tamen in DEVM fixam tenuit: ad mortem obundam animo, quam vnquam alias, paratiore. Iam tum enim singulis mensibus pane illo caelesti, criminibus expiatis, victitabat. Præter illa morborum incommoda, stimulos ad pietatem addidit tristis nuncius Gádia de morte Mariæ Gabrielæ auia allatus: quæ lectissima femina, vita prius pie, innocenterque acta, post in Diuæ Claræ cœnobium sese abdiderat. De cuius vita, moribusque, quando locus manum iniicere videtur, pauca de multis attingam.

CA.

CAPVT VI.

Vita, & obitus Mariae Gabriela

FRANCISCI auia.

INTER cætera felicitatis argumenta numerabat, auiam sibi pientissimam obtigisse, Mariam Henriquez, Catholici Regis Ferdinandi patruelem, quam Ioannes Borgia Gandensium Dux secundus, thalami consortem habuit. sed illo immatura morte prærepto, hæc octauo decimo ætatis anno vidua relicta est; susceptis duobus liberis, Ioanne, & Isabella: quæ tenera adhuc ætate ad Diuæ Claræ DE O sese votis obstrinxit; Ioannes verò natus maximus, in matrimonium Ioannam Aragoniam cepit, ex qua FRANCISCO, primo iam partu suscepto, ad Diuæ Claræ Maria, filia Isabel-

læ exemplo, migravit. Nec, vt maxime optarat, præstare, citius licuit: quod, vt piam matronam decet, liberi antea parente orbati recte educandi, prolesque ex ijs propaganda esset. Cuius iam voti compos, in tot, tantisque vitæ miserijs, nihil cœnobij solitudine duxit antiquius. Ioannes Dux tertius factum illud heroicum, lacrymis deprecari, & dissuadere frustra tentavit: veritus ne quid vnico familiæ, nominisque hæredi FRANCISCO recens nato, humanitus accideret. At illa: *Ego vero hoc te, fili; metu libero. Natus enim sibi FRANCISCVS talis, tantusque euadet, vt multorum instar liberorum vnus sit. Huius itaque diuini beneficij nomine vtrumque gratias DEO quotidie agere, nisi ingrati esse volumus, necesse est.*

Equi-

Equidem de me affirmare possum,
 quoties in Virginum DEO laudes
 canentium cœtu versor, toties Au-
 gelorum choris interesse videor. Hanc
 cur mihi veram voluptatem, fili,
 inuideas, non video. Paruit his
 dictis Ioannes, inuitus tamen.
 Tertium itaque, & tricesimum
 ætatis annum attigerat, cum
 Maria, abdicatis aulæ titulis,
 Regum se maximo consecrauit:
 corporis tamen ea imbecillita-
 te, vt vel annum superesse posse
 inter velatas Virgines, tam au-
 stera vitæ abstinentia, negarent
 medici. Atqui, DEO iubente,
 tres ipsos, & triginta annos
 in cœnobio, summa & religi-
 one, & disciplina, vixit, cæte-
 risque omnibus exemplo fuit,
 nulla dignitatis, & natalium ha-
 bita ratione. Iam enim Mariæ
 Gabrielæ, vt sacræ solent Virgi-
 nes,

40 DE VITA FRAN. BORG,
nes, nomen adsciuit. Filia, cum
forte Abbatissæ, vt vulgo nomi-
nant, titulo virginibus præf-
set, matri pro tunica detrita no-
uam tradidit, iussitque veterem
sibi indumento relinqueret.
Certatum hic vtrunque officio-
se de attrita veste, dum neutra
alteri eam concedit. Cessit tan-
dem mater filiæ, vt dignitate
tum maiori; hoc addito, augu-
rij loco : *Habe tibi, nata, vestem
meam, quam cupide affectasti attri-
tam : faxit parens ille Vniuersi
DEVS, qui nos nostraque respicit,
tum demum eam abijcias, cum in
Carpetanorum Regno (vt post eue-
nit) nostrarum Virginum Diuæ Cla-
ræ titulo familiam institues. Me-
morandum & illud. Ignatiam
Corellam virginem nobilem,
Consentanorum Comitis filiã,
à Maria sibi carissima, morti vi-
cina,*

cina, (quod sine illa vitam sibi
 acerbam fore putaret) obnixè
 obtestando petijſſe, vt defuncta
 à DEO impetraret, ſibi in cœlū
 ſubſequi ſtatim vt morte liceret.
 Facturam ſe Maria recepit. Vi-
 ſum non longo poſt interuallo
 illius ſpectrum, iam que voti cō-
 potem factam nunciauit. Sic
 non diu poſt Ignatia feliciter vi-
 ta decedens, ſubſecuta eſt. Nec
 minorem illud admirationem
 legenti pariet; pridie eius diei,
 quo vita migravit, mortem præ-
 ſagijſſe: *Cras, inquit, ad Mariam
 Ieſu, Comitſ Dianij ſororem,
 conuerſa) Dei benignitate, hinc
 tanquam è diuerſorio in cœlum, vt
 ſpero & opto, euolabo. Interea febrī
 ardentijſſima, vt anteacta vitæ er-
 rata expientur, excoquar: nihil e-
 nim immundum ſedes illas introi-
 bit. Sed in his ardoribus illud poſtre-*

*mum morienti officium praesta, ut
 pace tua (erat enim vicaria au-
 ctoritate praedita) sitiendi mihi
 frigida porrigatur : nec enim nisi
 summa necessitate flagitabo. Vix
 dicendi finē fecerat, cum febris
 medullas occupat, adeò vehe-
 mens, ut flammis ardere videretur.
 Dux enim Ioannes, manum
 exosculatus, matris benedictio-
 nem postulans, postremum iam
 Vale de more dicēs, ignis se car-
 bones, non hominis manū, con-
 trectasse affirmavit. Franciscæ
 filia, quæ cum imperio præerat,
 benedicens, id negotij dedit, ut
 simul extemum efflasset spiritū,
 hymnum illum, *Te Deum lauda-*
mus, cum gratiarū actione à Vir-
 ginibus decantari iuberet; quod
 DEI benignitate, tandē aliquan-
 do, veluti vinculis libera; migra-
 set. Fuit & illud sanctioris vitæ*

argumentum: sito iam corpore,
 priusquã efferretur, auditas esse
 Angelorũ voces, sacrae Virgines
 prædicarunt. Quibus etiam, cũ
 Dux, Ecclesiasticis ordinibus sti-
 patus ad iusta matri persoluen-
 da, funusq; curandum, adesset,
 Sacerdotes sacris operatur: silē-
 tium imperarunt; quod in illa-
 rum odio, cantus symphonia
 audiretur. Neminem verè tum
 mortalem cecinisse compertũ;
 creditumque diuinitus auditam
 vocem, vt læpe in beatorum ho-
 minum funere, Gregorius Pon-
 tifex accidisse commemorat. Hic matronæ religiosissimæ ex-
 itus fuit: cuius iactura FRAN-
 CISCVS, quod vitæ magistram
 re, consilioque iuuantem ami-
 sisset, vehementer indoluit: pa-
 trocinio tamen, quod DEO
 potiretur, iam tum se foueri
 sen-

*Lib. Dia-
 lagor. 11o*

sensit. Cuius etiam precibus in Societatem IESV se, tanquam in portum post esse delatum, existimavit.

CAPVT VII.

Isabella Augusta mors.

1537. SEPTIMO, illa, & tricesimo, post CHRISTVM natum, supra millesimum, & quingentesimum gesta: hæc, biennio post, non minus quam illa admiranda, acciderunt. Carolus
1539. Cæsar Toleti, quæ Carpetanorum caput, Regumque sedes Gothicis temporibus, vt Hispaniæ vmbilicus, fuit, omnium Ordinum conuentum agebat, magno & festorum ludorum apparatu, & nobilium, plebique plausu. Sed, vt plerumque fieri solet, gaudia luctus contaminavit. Isabella enim Augu-
sta,

sta, Caroli vxor, vita decessit, magno Cæsari sui relicto desiderio. Erat enim fœmina ob singularem pietatis cultum, & in egenos liberalitatem, omnibus cara: & vt illo, non peregrino, cælo nata, Hispanica ingenia cum nosset, moderabatur egregie. Decretum Cæsaris auctoritate, vti Marchio Lombayę funus deduceret, Illiberim versus: quæ vrbis hodieque Gratensis Regni caput, templumque in ea sepulcris catholicorum Regum, auro- rum Isabellæ, clarum. Qui Reges, maiorum memoria, eam urbem Mauris ereptam CHRISTI regno vindicarunt. Efferebatur insigni pompa cadauet, stipante FRANCISCO cum omni familia & vxore. Hic nihil ad custodiam, decusque funeris, ac sumptus quod pertineret, prætermis-

mis-

46 DE VITA FRAN. BORG.

missum, Illiberitanis compositum corpus traditur, vti Regio sacello maiorum monumentis inferretur: & in acta publica, tabellionis fide, & manu, referunt, Augustæ hoc cadauer esse, quo tempore, cuius opera acceptum, conditumque. Nudata vero facie, vt agnosceretur, ne qua forte fraus commissa esset, adeo deformis apparuit, vt spectantibus terrorem incuteret; graui etiam odore, itineris comites fugaret: vt qui restificari auderet illam ipsam Augustam, esse, repertus sit nemo. Moriens enim, quaerat matrona verecundia, nequis corpus tangeret, vel aromatibus condiret, mandarat. FRANCISCVS solus mansit, & quanquam iureiurando firmare non auderet, eandem illam toto terrarum orbe clarissimam

imam Principem esse, quod ad-
eo sui dissimilis appareret: illud
tamen, sancte, & conceptis ver-
bis affirmans, in acta referri iu-
bet, ipsam Augustam videri; &
nihil eorum, quæ ad fidam cu-
stodiam pertinerent, in Illiberi-
tano itinere, sciens, prudens, o-
misisset. Hic tacitus ille secum, &
mœstus, præsentia præteritis cõ-
mittens, cogitare: *Hæcine illa sunt
lumina, quæ omnium in se oculos
conuerterant? hæc venustas illa, quæ
aliarum formas exstinxerat? Tunc
Isabella? Tunc Augusta? Fallunt o-
culi? aberrat mens? Sed non fallunt:
Nimirum humanarum hæc rerum
vicissitudo est. Inunc, fragile illud
forma bonum admirare. Illud sane
verum, certumque est, vno hoc,
breuique aspectu cadaueris ad-
eo immutatum, sui que dissimi-
lem redditum & ipsum FRANCIS-*

GVMS

CVM, vt eundem esse negares. Iam tum enim diuina luce illustratus, longe diuersa meditabatur, animumque serio semel induxit, falsa hæc, fluxaque bona, formam, diuitias, clientelas, honores, pro nihilo esse ducenda; vera illa, æternaque sectanda; caelestia terrenis, diuina humanis anteponenda. Breuibus vitæ curriculum spacijs, angustisque terminis circumscribi. Vnicum singulis animum cælitus infusum, qui, morte obita, corporisque vinculis liber, aut delictorum æternas pœnas dabit; aut virtutis præmia sempiterna consequetur. Nihil itaque procrastinandum ratus, meliora omnia, vbi primum potestas foret, animo agitare, DEO que religiose promittere. *Quid enim, inquit, mihi est in celo, & à te quid volui super*

Psal. 72.

super terram? Quæ utilitas in sanguine meo, dum descendo in corruptionem? Psal. 29. Sito iam rite in æde sacra cadauere, domum FRANCIS-

CVS se contulit, & in cubiculum confestim, sine arbitris, pessulo ianuæ obducto, se abdidit; humique prostratus, lacrymis gemitus miscens, in has fere voces erupit: Augustinum, credo, imitatus, cum & ille recens cælesti

*Lib. 8.
Confes.
cap. 8.*

vulnere, cerui instar, ictus esset.

O miseram vitæ rationem! o fallaces hominum spes; & inanes nostras cogitationes! Psal. 40 Quousq; tandem diligimus vanitatem, & querimus mendacium?

Quousque veris neglectis, umbras consectamur? Regna, imperia, nobilitas, honores, morte soluuntur; formæ dignitas morbo, & morte amittitur: omnia denique cito ex letitia, & voluptate; ad luctum & lacrymas recidunt. En illa Au-

gusta-

50 DE VITA FRAN. BORG.
gustarum pulcherrima, vt in funere
deformata iacet! Expergiscere igitur
anima mea, expergiscere tanquam
è veterno. Sat Principi mortali da-
tum. Te, te sequar immortalis. Illu-
mina DEVS oculus meos, viamque
commonstra; vt quod reliquum est
vitæ spacium, perbreue illud quidē,
at quantum id est, recte, pieq; tran-
sigatur. Sic fere FRANCISCVS,
fusus vbertim lacrymis; repetens
identidem illud: Sat datum mor-
tali Principi; deinceps immortalis ser-
uandum si sapio. Transcribam igi-
tur reliquum vitæ tempus Regiæ cœ-
lesti. Noctem, quæ subsecuta est,
anxijs hisce cogitationibus in-
somnia traduxit. Postridie eius
diei facta re diuina, parentatum
est, iustaque rite persoluta. Mox
Ioannes Auila, Ecclesiastes in-
signis, & quod scripta testantur,
egregia sacrarum literarum pe-
ritia,

ritia, & pietate, pro concione breuiter Augustæ laudes perstrinxit: vehementer verò & fusius, vitæ mortalis conditionem, spes hominum inanes, miserias, calamitatesque innumerabiles prædicauit. Nec pupugit solum FRANCISCIANIMUM, qui diuinitus iam ictus esset; verum & gladium spiritus, DEI verbum, altius adegit. Sumpto itaque modico in meridie cibo, sacerdotem illum ad se arcessendum curauit: vulnus aperit; mentem animi detegit; rogat, quæ in rem futura existimet, audacter edisserat. Ille aulicorum tria potissimum vitia fugere iubet; ambitionem, inuidiam, libidinemque, tanquam animorum pestes, præsentiaque venena. Alter hic stimulus accessit. Reddirẽ

ca

ea tempestate literæ amitæ Franciscæ Iesu, quæ ad Diuæ Claræ Gandiæ velatis Virginibus præerat. Narrat, visum sibi in oratione FRANCISCVM, dum in Illiberitana profectioe esset, tendere ad DEVM manus, supplicè: deinde manu diuina sublatum ad optima quæque subuectum. Augustæ etiam animam à sacris Virginibus spectatam; è purgantibus flammis in cælum ab Angelis elatam. Quibus visis, tametsi summo iudicio, atque dilectu fides habenda; quod multæ simplicitate deceptæ mulierculæ, graues etiam viros in errorem traxerint: illud tamen inficiari nemo potest, sanctissimis hominibus vera sæpe visa, & simulacra apparuisse. Magnū certe FRANCISCVS, ex hisce literis, vt Augustæ funere, Ioannis
item

item Auilæ concione, emolumentum cepit. Adeo verum est illud sapientissimi hominis consilium, *melius esse domum luētus, quam conuiuij frequentare.* Quare in austerioris vitæ studio magis in dies confirmatus, ab aula se domi colligere, priuatusque vivere cum vxore, & liberis decreuit. Hoc amplius; si quid vxori, quod nollet, accideret, & superstes ipse esset, fore, vt in aliquam se religiosorum hominum familiam daret: tum demum præclare secum actum iri existimabat, hancque vitæ felicitatem appellabat. Quod quidem votum DEO rite promisit, & tandem, data longioris vitæ vsura, se ipsa præstitit.

Eccles. 7.

CAPVT VIII.

Gothalanæ Prorex à Cesare

creatur.

ILLI-

ILLIBERI domum reuersus,
 Carolo rei gestæ curatique fu-
 neris rationem constare voluit.
 Is collaudato officio, honorifi-
 ce dimisit. Post non diu, ad se
 accitum, Præregis, seu Prætoris
 cum imperio, legat in Gothala-
 niam prouinciam: sic à Gotthis,
 & Alanis, qui ibi sedem, occu-
 pata Hispania, fixerunt, appel-
 laram; vt & à Vandalis Baetica,
 hodie *Andalusia* quasi *Vādalia*; &
 à Longobardis Insubrum regio
Lombardia est dicta. Quæ quidē
 à Septentrione gentes, immani-
 rate barbaræ, & multitudine in-
 numerabiles, in Italiam, & Hi-
 spaniam infusæ, ducentos, &
 quod excurrit, annos imperium
 vi tenuerunt. *Cataluniam* incolæ
 nominant. Sunt qui à Gotalau-
 nicis Galliæ campis *Catalauni-*
am deriuent. *Caleranos* esse Pro-
 lemæo

lemæo, alij autumant. Sed hoc agamus. Tergiuersari primum Marchio cœpit; munusq; plenū quidē honoris, oneris tamē immensi esse affirmavit. Cæsar contra sic urgere; illius, ad hanc rem opus esse ingenio. Bonorum enim Principū vti vicaria potestate velle se, non eorū, qui quæstū ex imperio, dignitateq; ambirēt. Vicit tādē Caroli, qui pro suo iure imperare posset, auctoritas. DEVM itaque venerans precatur, quando non studio quæsitos esse fasces, & titulos, nec ambitam à se prouinciam sciret, vires idē negocijs pares, qui vnus & posset, & vellet, sufficeret. Proregis iam auctoritate in viam se, Barcinonem versus, dedit: sed Valentia primum, & Gandia profectus, vt parentem optimū de via salutaret, Abeunti

Ca-

Cæsar, Diui Iacobi Hispaniæ tutelaris, Crucem rubeam, ensis forma pectori appositam, gestare iubet, additis etiam annuis opimis prædiorum fructibus, & vectigalium. Is est inter militares Hispaniæ Ordines primus, in quem nobilissimi dumtaxat, approbatis prius natalibus, optimeque de Repub. meriti, adscribuntur. His multæ in provincijs, tum in ea, quam ingrediebatur, immunitates à Regibus datæ. Barcinone publica ciuium lætitia, festisq; ludis exceptus, nihil duxit antiquius, quàm vt munus feliciter obiret: DEI ante omnia, Iustitiæ auctoris, ope implorata, vnde omnia rerum gerendarum ducenda, initia. Prima verò cura fuit, viam regiam à latrocinijs tutam reddere, vt merces vrbi opulentissimi. comode, &
im-

impe
Erat
vicin
loci
que
ince
H
quo
res,
In h
anir
qui
gm
cisq
in c
Co
que
cis
de
se r
gen
tra
co

importari, & exportari possent. Erat omnis ea tunc ora, Galliae vicina, latrocinijs infamis, siue loci ingenio, syluis, montibusque impediti; siue gentis vitio, incertum.

Hic FRANCISCVS nobiles quosdam latronum receptatores, factionesq; alere audierat. In hos primum, more maiorũ, animaduersum. Rumor erat quinquaginta pæne sicarios, agmine facto, vastatis agris, vicisq; direptis, agrestes abduxisse in oculis pæne Barcinonensiu. Copijs itaque coactis, corporisque custodibus eductis, FRANCISCVS bello eos persequi studet. Illi terga vertunt, in arcem se recipiunt. Meticulosi enim id genus homines, siue armorum tractandorum imperiti, sine conscientia stimulati. Marchio

D muris

muris inclusos arma deponere,
 & imperata facere iubet: ni pa-
 reant, machinas æneas ad motu-
 rum. Sic ad deditiōem tandem
 compulsi, pœnas dederunt. Ali-
 os in furcam tolli: sc̄ctis cor-
 poribus, membra in vjs publi-
 cis collocari, quo ceteris exem-
 pla darēt, iussit: alios Regijs tri-
 remibus, ad remigandum, ad-
 scripsit. Formidinem ea seueri-
 tas fontibus cæteris attulit. Ob-
 seruarunt & curiosi, cum dice-
 ret, ex hac Sicariorū venatione,
 qui vias obsidentes in viatores
 incurrerent, maiorem cepisse
 voluptatē quam dum feras iu-
 uenis confectaretur Rem enim
 publicā corpori componebat.
 membra putida sc̄cari, & cau-
 terio vri solere, vt reliqua salua
 permaneant: imp̄c̄bos à bonis
 iudicibus ad mortem damnari,

LIBER PRIMVS. 9

ut bonis inter improbos tutis
esse liceat. Vicia itaque, non ho-
mines oderat, sed eorum vicem
miseratus deplorabat: cumque
ad supplicium raperentur, sa-
crificia singularim triginta fieri
suo ære iubebat. Iudicum quo-
que rationem habuit: cum ut
ius ex æquo, & bono admini-
straret: tum ne lites ampliando
redderent immortales, litemq;
præuaricando facerent suam;
magno litigantium, quorum fa-
cultates exhauriantur, detrimen-
to. Controuersias vero, partiū
consensu, sæpe ad concordiam
adigebat, ne lites ex litibus fere-
rentur. Ditiores a salienum in-
opibus dissolueret confestim iu-
bebat. Pauperes quoque, de suo
dissoluto ære, quod cōtraxerant
(ne Prætoris Edicto creditorib⁹
addicti seruirent) liberali causa,

D 2 manu

manu aslerebat. His qui ludos litterarios aperirent, quibus prima ætas optimis informatur & litteris, & moribus, domum publice attribuit, & solarium. Seminaria enim rerum publicarum pueros esse, è quibus re- & institutis, optimi ciues existerent, prædicabat.

Præsidia item diligenter inspexit, vt Reipublicæ neruos. Militum dilectum habuit. Ignauos, & ad signa infrequentes exauctorauit. Si quæ copiæ, vt solent, in Italiam illac transfirent iniuria agrestium abstinere iussit. Qui secus fecisset, damnum Tribunus militum pendere cogebatur. Barcinonem, qua mari alluitur, muris nudam, cinxit, pariete continenter ducto: molemque iecit, cui, quod primum fundamentis lapidem iniecerit,

FRAN-

LIBER PRIMVS. 61

FRANCISCI nomen adhæsit. Laboratum eo tempore anno-
 naz caritate, vti periculum esset,
 ne fame exhauriretur respub.
 Marchio vndiq;, terra mariq;,
 datis litteris, importandum fru-
 mentum curauit, viritimque
 distribuit. Quo factum est, vt
 Reipub. bono natus diceretur,
 & Patriæ parens à ciuibus ap-
 pellaretur. Magnam pecuniæ
 vim pauperum subsidio dona-
 uit. Clam alebat quos ex opi-
 mis Fortunæ bonis excidisse co-
 gnorat: quod his inopiam onus
 Aetna grauius esse, non ignora-
 ret. Pias Monachorum, Virgi-
 numque familias eleemosynis
 iuuuit. Deniq;, vt ne tristem abs
 se præsidio indigentem vllum
 dimitteret, quod & de Tito Ve-
 spasiano Imperatore ferunt, di-
 ligenter cauit.

Sueton.
 c. 8.

D 3

CAPVT

Orationis, & Pœnitentiæ in imperio studium.

NEc Cæsaris solum curanda negotia, remq; publicâ tractandam Marchio censuit; salutis suæ maiorem rationem ipse duxit: ratus, quod res est, breui mortales occidere: tolli plerosq; in medio cursu, falsos inani spe: nihil nos hinc efferre: vnam virtutem comitem esse. Animum itaque, cuius ea propria est, potissimum excolendum; quod à fanere superfit. In mentem interdum reuocabat susceptum melioris vitæ consiliū, ne, vt fit, obliuione, vel desidia languesceret. Dicere & illud solitus: mortem Augustæ, vitam sibi attulisse. Fixum itaq; illud manebat, sæculi pompis nuncium aliquando remittendum, quam-

quamuis ea res sermonem plerisque; datura esset : & quale tandem cumque aliorum de se iudicium foret, minime laborandum. His quasi alte iactis solidæ virtutis fundamentis, quæ in vulgi rumore, gloriaque contemnenda sita sunt, precationi quotidie, & rerum cælestium meditationi, successiuas aliquot horas dandas putauit. Hanc vnam rerû prudenter, feliciterque gerendarum anchoram, optimorum consiliorum basim appellabat. Sacramentorum item usum frequentandum duxit, Pœnitentiæ, & Eucharistiæ; quæ naufragij tabulas colligentibus nauem compingant, & antea vitæ errata expiando restarent. Cum itaque ex commédati sibi tituli Crucis officio, recitare in dies statis horis orationes

64 DE VITA FRAN. BORG.

Dominicas, salutationesq; Angelicas teneretur; ad horas Canonicas septem, meditationes totidem salubres adiunxit passionis Christi: quibus illum a monte Oliuarum, ad Caluariaz vsque, hinc cum Spiritum Patri commendasset, ad sepulcrum, officij gratia comitabatur. Vt

Prou. 24 autem *septies in die cadere iustum,* mortalium sapientissimum iudicasse: sic parentem illius, re-

Psal. 118, gium Prophetam, *septies in die laudem dicere solitum,* medias inter regni occupationes, didicerat. B. Virgini preces quotidie rite adnumerabat, mysteria animo versans: ex quibus triplex capi emolumentum aiebat. Primum, immortales Deo pro tantisq; donis gratias agi: pudore deinde nos affici, quod ea adhuc contempserimus; deniq; ad eas

ad eas ipsas virtutes. quæ hic eminent, incitari. Harum meditationum vsu, ad Pietatis maius in dies studium extimulabatur, maiora animo agitans. DEI itaque attributa, ineffabilem potentiam, qua condidit vniuersa; inscrutabilem sapientiam, qua gubernat omnia; bonitatem inexhaustam, qua pascit cuncta, ac vegetat, meditari: & misericordiam, atque iustitiam, Gloriam denique æternæ beatitudinis, pulchritudinemque contemplari. Quo, tanquam mari magno inuectus, altum tenebat, extraque se admirabundus rapiebatur. Hinc fiebat, vt lacrymæ vberim fluerent, diceretque identidem illud: *Domine, quis silice, aut rupe, immo adamante durius cor meum mollire potuit, nisi tu mi-*

Matth. 3.
 Ezech. 11.

misericordiarum DEVS, qui de petra
 fontes aquarum eduxisti? Qui potes
 ex hisce lapidibus, Abrahæ filios ex-
 citare: cor denique saxeam, reddere
 carneum. Sic diluculo, quinas
 sæpe horas flexis genibus oran-
 do transigebat: diei reliquum
 publicis negotijs impendens,
 ne suo ipse muneri defuisse vi-
 deretur. Ludis sæpe inuitus ad-
 erat, & spectaculis, aliud tamen
 agens; ut quid gestum esset in-
 terrogatus, nihil referre aut
 posset, aut vellet. Hæc quidem
 de Oratione admiranda: nunc
 de Abstinencia, & Pœnitencia.
 Cenis sibi perpetuo interdixit.
 Prandio ita parcè victitabat, ut
 herbis, & leguminibus coctis
 tantum vteretur: pane solum, &
 frigida contentus. Laetitias, &
 eduliorum fercula respuebat.
 Pii ipse sermonibus conuiuas,
 pro-

LIBER PRIMVS. 67

prolixè etiam nobiles viros, de more, accipiebat. Principum enim virorum vocationes, quibus illac in mediam Hispaniam iter esset, omittere honoris gratia non potuit. Hac abstinentia factū, vt cum obeso admodum corpore, ventreque esset, breui laxæ nimis tunicæ essent, duplicarique indumenta possent. Par austeritas in vigiliis, & cilicio, quibus carnem domabat: flagellis item, & sui contemptu, atque victoriâ; quam Plato, vel urbium expugnatione maiorem esse, dicebat. Reprehendet fortasse non nemo, nimiam in Principe viro austeritatem: at non abhorret à vero. DEO ita visum, atq; impetu adeo vehementi, vas illud electum edolare voluisse, expiandis prioris vitæ peccatis.

*Lib. I. de
Legib.
initio.*

CA-

De frequenti Eucharistiæ vsu consultus Ignatius.

SACROSANCTVM Eucharistiæ sacramentum, priuatim quidem octauo quoq; die, publice verò anniuersarijs festis, quo ciuibus exemplo esset, frequentabat. Verum frequens ille Sacramentorum vsus, sermonem plerisque dedit, variis varie sentientibus: quando imperitate plebis, quot capita, tot sententiæ. In desuetudinem enim abierat, vetustissimus ille mos frequentius diuinis Eucharistiæ epulis accumbendi: qui tamen, inde ab initio nascentis Ecclesiæ, inualuerat. Non defuere itaque tum homines, cætera non indocti, qui maiorem dignitatis Sacramenti rationem haberi crederent, si raro admodum,

dum, vel semel quotannis, iuxta
Ecclesiæ præceptum, panis ille
Angelorum māducaretur: Ce-
terum alij nihilo illis inferiores,
assidua Sanctorum Patrum le-
ctione didicerant, vt indignè
sumere nefas esse; ita vtilissimū
digne, frequenterque illum ac-
cipere: quod & frigidus incen-
dat, & à vitijs deterreat. Opta-
bat FRANCISCVS, in tam repu-
gnantibus sententijs, cognitam
veriore obuijs vlnis amplecti.
Venerat commodum Roma
Barcinonem Antonius Araoz,
Societatis Theologus, ab Igna-
tio Loyola missus. Hic officij
gratia dum Marchionem salu-
tat, inter varios de pijs animi ex-
ercitationibus sermones, de
Eucharistia etiam mentio inci-
dit: quantumque in eo genere
excelleret. Ignatius, exposuit.
Incessit

Incessit Marchionem cupiditas, ad illum hac tota de re animi sensum referre. Datis itaq; Romanam litteris, gratulatur primū Ignatio, de recens orta, opera ipsius, stirpe, Ecclesiæ Catholice emolumento: orare, quid de frequenti Sacramentorū communione sentiendum putaret, certiozem faceret. Redditis litteris Ignatius respondit, Societatis illud bonum, solidum esse

2. Cor. 3. DEI beneficium. *Paulus plantavit, Apollo rigavit, DEVS autem dedit incrementum.* Ad Eucharistiam quod attinet: inter eius commoda, vt plurima sunt, & illud non postremū videri; frequentiore eius vsu, vitiis homines auocari, rariusque impingere: sin, vt homines sumus, labi contingat, citius exsurgere, resipiscere, ad frugemque reuocari.

Neque

Neq; vna amussi ingenia omnia metienda: aliis rarius, frequentius aliis, ad diuinam mensam accedere, vtile videri. Suadere itaque, & hortari, prudentem aliquem, piumque è multis deligeret, cuius potissimum consilio in pietatis studio vteretur. Assensus statim Marchio est, in eiusq; sententiam libens iit, & iam tum Societatis I E S V presbyteros, ad excolendum animum, consilioq; regendum, libenter consuluit.

CAPVT XI.

Ioannis Ducis Gaudia mors.

His fere intentus, recte pro-
 uinciam administrabat;
 incolis acceptus, quod omnes
 officio adiungeret, læderet ne-
 minè: cum tristis è patria nunti-
 us nec opinanti allatus, Ioannè
 paren-

parentem vixisse. Percussit non
 leuiter FRANCISCIANIMUM,
 tali se parente orbarum. Erat
 enim ob singularem animi fa-
 cilitatem Ioannes, morumque
 integritatem, carus, acceptusq;
 suis; tota vt in luctu, & squalore
 ditio Gandiensis, amisso com-
 muni parente, iaceret: lugerent
 verò potissimum inopes, quos,
 vt CHRISTI membra, fouit li-
 beraliter. Vnum de multis ex-
 emplum seligam. Cum Præfe-
 ctus Curiaë pares eleemosynis
 non videri rationes exostula-
 ret, Ioannes respondit: *Cum ad
 meam ipse voluptatem, deliciasque
 splendide mea expenderem, conquo-
 ri minimè solebas: nunc cum egen-
 tibus, quibus debentur, hæc distri-
 buo, deesse quereris? Verum ita sta-
 tuo, mihi potius omnia vitæ necessa-
 ria deesse, quam CHRISTI mem-*
 bris,

bris, patiar. In DEVM quoq; ma-
 ximè pius existit : dum enim
 Gandiæ corpus Dominicū per
 compita ad ægrotos viatici no-
 mine, veteri consuetudine, de-
 ferebatur; facem ipse ardentem
 dextra gestare solitus, suis o-
 mnibus exemplo erat. Quin &
 venatum egressus, (quo studio
 mirificè tenebatur) si forte, vt
 iusserat, signum daretur ære
 Campano, confestim retro do-
 mum, reducto equi freno, cal-
 caribus etiam admotis, te dibat,
 vt hoc officij de more præsta-
 ret. Valentia quoque nobilibus
 viris præiit, vt ab aula, quæ Di-
 ui Laurentij templo obiacet, ad
 Hieronymianorum vsq; Diuo
 Michaeli sacram ædem, Regi-
 am cognomento, longo admo-
 dum interuallo, ordines nobi-
 lium duceret : qui nobiles tædis
 arden-

arden-

ardentibus, honoris gratia Eucharistiam antecedebant, & reducebant. Morte itaq; parentis nunciata, FRANCISCVS ab Imp, Carolo, qui tum forte Barcinone in Italiam cogitabat, postulauit, vti ad suos redire, pace illius, remque tueri familiarem liceret. Impetrauit, quamuis ægre, à Cæsare: ea tamen lege, vt Philippi Hispanicæ iuuentutis Principis, (Romano more loquor) qui tum vxorem ducere parabat, Mariam Ioannis III. Lusitanorum Regis filiam, Curia Præfectus esset; sponsæ vero à cubiculis Leonora vxor. Quæ res tabulis etiam imperata, immatura Mariæ morte, dirempta est. Igitur Gandiam magna omnium expectatione peruenit, anno clo. lo. tertio, & quadragesimo: bene ominantibus suis,

1543.

suis,

suis, quod in illius humanitate,
 & beneuolentia, magnum sibi
 præsidium collocassent. Paren-
 tis famulos non dimisit, ne de-
 fertos sequerentur; tametsi
 pridem familiam integre con-
 stituisset. Xenodochium ad hoc
 instaurandum curauit, & am-
 plicandum, annua etiam pe-
 cunia attributa. Oppidum Mari-
 nostre vicinum, quod pirata-
 rum incursionibus obnoxium
 esset, qui ex Africa in Hispaniæ
 oras desilientes, captiuos abdu-
 cerent, & pecora abigeret, mu-
 niendum, murisque cingendum,
 qua parte nudum, censuit: tum
 ne præsidium militum, qui fere
 impotenter agunt, & libidino-
 se, inquilini perpetuo vexaren-
 tur. Ænea quoque tormenta
 recens conflata disposuit, mo-
 les iecit, fossas, & vallum duxit,

excui-

excubias ordinavit : nihil ut ad elegantis oppidi speciē, decusq; desiderari posset. Palatium etiā, membro exædificato, auxit, posterorum comōdo pagos ad hęc finitimos, suorū concordiaē, & quieti, magno appenso ære, redemit, adiunxitque Gandiensū ditioni. In vico Lombayæ, cœnobiū Diui Dominici familiaē, à fundamentis construxit : vasis aureis, argenteisq; templum ditavit ; victui corporisq; cultui, quantū satis esset, attribuit. Maximam enim rationem habendam existimabat inopiæ Religiosorum hominum. Iudicabat item, reque ipsa præstitit, pauperes quidem iure alendos; tum verò iustius eos, qui splendida olim fortuna vñ, graui accepta calamitate, ad extremam inopiam recidissent.

CAPVT

CAPVT XII.

Obitus Leonora vxoris.

PARENTE optimo orbatus FRANCICVS, post non diu coniuge etiam viduatus luxit. Qua quidem fidissima socia plures annos vsus est; non solum tori, verum etiam piarum omnium exercitationum. Erat enim matrona singulari in DEVM pietate, & in egenos caritate. Et, tametsi dissimili ingenio fuisset, mariti tamen domestico exemplo frangi potuisset. Interrogata aliquando à nobilissima femina, cur simplici adeo, pæneque attrita veste, nulla dignitatis habita ratione, vteretur: *Mene, inquit, byssinis, sericis, aut purpureis indui vis, cum dominum meum (sic enim virum appellabat) cilicium gestare sciam?* Cum igitur annos ipsos duodeuiginti,

uiginti, sine querela, simul vi-
 xisset, prior illa, diuturno mor-
 bo confecta, tandem decessit.
 Lento nimirum dolore expiari
 crimina, si quæ forte contraxis-
 set, voluit DEVS. Afflixit igitur
 & ille casus FRANCISCI, quam-
 uis constantem, animum: quod
 altera sui parte spoliari se vide-
 ret, liberorum matre, & dolo-
 rum, curarumque socia. Ægro-
 tante illa orare frequentius,
 piorum etiam hominum preci-
 bus adhibitis, elemosynis, at-
 que ieiuniis. Solus aliquando
 conclaue, remotis arbitris, in-
 gressus, obnixè, lacrynis fisis,
 obrestabarur DEVM, saluam cō-
 iugem, superstitemque vellet:
 cum ecce tibi vocem quandam
 interiorè clare audire visus
 est, vò post ipse retulit, quæ di-
 ceret: *Vxorem si diutius superesse*
vis,

vis, arbitratu tuo fiat: at tibi non expedit. Quare turba us, minime dubitavit DEI vocem esse. Parendum itaq; tacite enim redargui, quod, quid peteret, ignoraret. Rursus vero in lacrymas iit, hisce admistis vocibus: Domine DEVS, vnde hoc mihi, vt arbitratui committas meo, quod in tua solius est potestate? Mea permagni refert, tuam sequi in omnibus voluntatem. Quis enim te nouit rectius, quid è re mea sit? tua itaq; voluntas fiat: nec de vxore solum, sed de liberis etiam, statuas supplex oro. Obseruatũ, coniugis morbum statum quendam tunc tenuisse, vt dubitarèt medici, meliuscule ne, an deterius haberet; post has vero preces ad desperationẽ laborare cœpisse. Animam agenti ad cernical adfuit, & diuinis alloquiis consumauit: mortẽ forti
animo,

80 DE VITA FRAN. BORG.

animo, DEI misericordiae innixa, obiret. Illa vero CHRISTI de cruce pendentis imagine pie amplexa, animam salutis auctori, ipsi plena, reddidit, ante diem vj. Kal. Aprilis, anno redempti orbis clo. lo. quadragesimo sexto.

1546.

CAPVT XIII.

*Gandia Societatis IESV Collegium,
Academiamque constituit.*

MORTVA Leonora, Gandiam commodum venerat Petrus Faber, Allobrox, qui primus se ad Ignatij Loyolæ societatem Lutetiae Parisiorum applicuit. Hunc ex Hispania Paulus III. Pont. Max. euocandum curarat, vt in Theologorum sedis Pontificiae numero, Tridentino Concilio, Catholicae fidei causam, aduersus re-
cens

LIBER PRIMVS. 81

gens ab inferis excitatas hæreses, tueretur; vna cum Iacobo Layne, & Alphonso Salmerone Toletano, Socijs. Ignatius in mandatis Fabro dederat, Gandia iter faceret, FRANCISCVM Ducem, officij gratia, salutaturus; qui ædes Societati excitare animum induxerat: eo que paulo ante sacerdotes Roma, & Olyssipone, allegati. Incredibile dictu, quantum illius aduentu delectatus FRANCISCVS: vt animi parentem, & moderatorem, tum demum nactum se, DEI beneficio, prædicaret. Exercitationes enim Faber, quas Ignatius de CHRISTI rebus gestis, & morte, dictarat. meditandas proposuerat. Asceticum hoc opusculum (sic enim, Basilij Magni auctoritatem secutus, appello, quas vulgo *Exercitationes*

E

spi-

spiritus) post FRANCISCVS,
 vtilitatem re ipsa expertus, Pauli
 III. Pont. Max. auctoritate, ra-
 tum haberi curauit. Diploma
 quoque vt in eam sententiam fi-
 eret, quod libello additum legi-
 mus, impetrauit: ad eorum opi-
 nionem minuendam, qui, quae
 non legerunt, temere damnant,
 aut si legerunt, falsinato inui-
 diae oculo, non recta ratione, di-
 iudicant. Iacta collegij funda-
 menta, feliciter, ante diem iij.
 Nonas Maias, anni clo. lo. XLVI.
 1546. Primum quidem lapidem Fa-
 ber, sacris rite operatus, posuit;
 alterum Dux, postque, eius ex-
 emplo, liberi. Breui aedes con-
 structa, ludique aperti huma-
 niorum litterarum, diuinae item,
 & humanae Philosophiae. Quin-
 & in Academiae formam, Sum-
 mi Pontificis, & Caesaris aucto-
 rita-

ritate, euexit. Prima ea omni-
 um Societati credita. Biblio-
 theca item exornauit. Faber, fa-
 lutato FRANCISCO, quam ma-
 ximis itineribus Romam per-
 uenit. Mox Kalen. Sextilibus,
 magno Sociorum luctu, occu-
 buit. Insequenti anno Monso-
 nium, in Celtiberiæ finibus id 547.
 oppidum, ubi trium regnorum
 haberi conuentus solent, Phi-
 lippus Hispaniæ tum Princeps,
 FRANCISCVM honorifice e-
 uocauit: quo nobilium animos
 ad concordiam reuocaret. Me-
 moria tenebat, parentem suum
 Carolum Cæsarem, quinto an-
 te anno, fideli eiusdem opera
 usum. FRANCISCVS, quasi iam
 vltimum id officium Principi
 præstaret, & immortalis se Regi
 compararet, quod ad patriæ cō-
 modum, nobilium emolumen-
 tum,

tum,

rum, Regis ornamentum pertinere videretur, nihil prætermisit.

CAPVT XIV.

In nouo vitæ genere suscipiendo Societatem IESV d. legit.

EX IN maiora animo agitatebat; vti ad summam vitæ perfectionem contendere, & Euangelij consilia, vinculis iam coniugij liber, amplectenda duceret. Rogare itaque pios homines, quoties ad se adirent precibus Liturgis, à DEO poscerent, salubria sibi consilia de optimo vitæ genere diligendo, in quo sunt omnia, suggereret. Ipse quoque eleemosynas indies erogabat, plusque tribuebat temporis orationi, meditationi, atque vigiliis: ieiunia, & corporis verberationes intendebat. Didicerat enim puer, deliberatione
de

LIBER PRIMVS. 85

de vitæ cursu ineundo, omnium *Cicero 1.*
esse difficillimam. Illud verò *Offic.*
fixum, animoque obfirmatum,
diuitiis, honorumque titulis
abdicatis, CHRISTVM sequi;
eiusque, Crucem tollendo, ve-
stigiis insistere. Hæc verò dubia,
& impedita cogitatio, in duplici
Religiosorum hominum via,
vtram ingredi melius esset: eo-
rum ne, qui cælestium rerum
meditationi dediti, in solitudi-
nem se, hominumque infrequen-
tiam abdiderunt, & suæ dunta-
taxat salutis inuigilant; an qui ex-
cellente animi magnitudine,
proximos Christo, qua verbo,
qua exemplo, lucrifacere studet:
qualis Christi, & Apostolorum
vita fuit. Et verò sunt arctissimo
inter se vinculo, tanquam ger-
manæ, colligatæ, quæ in con-
templatione, quæque in actione

versatur vita; in Maria, & Mar-
 tha sororibus, designata. FRAN-
 CISCVS quidem solitudinis
 amantior videbatur, vt vni sibi,
 DEO que in solitudine commo-
 dius vacaret, ieiunijs, & absti-
 nentia corpus in eremo macera-
 ret: verum cum se ad orandum
 daret, eorum potius institutum
 sibi commendari, DEO inspiran-
 te, sensit, qui contemplationi
 etiam actionem, publico com-
 modo, adiungerent. Sed in
 hoc ipso vitæ genere, perplexū
 & illud, in tot, tantisque piorū
 hominum familiis, quam po-
 tissimum sequeretur. In primis,
 Diui FRANCISCI institutum
 cæteris prætulit; quod & tutela-
 rem illum, iam inde à puero,
 nomenque adsciuiisset. Illic sum-
 mam & inopiam, & vitæ auste-
 ritatem, quas pridem artes bo-
 nas

nas exoptarat, exerceri sciebat. At dum hæc DEO sæpe commendat consilia, aridum ab oratione, frigidum, & ieiunum exurgere se sensit: rapi verò ad Societatem IESV; quod recens nata Religio, in vulgus etiam ignota esset; nullus denique hic ambitioni, dignitatiue locus pareret. Fore itaque, vt ibi ignobilis, & inglorius falleret, ac lateret. Quæ in deliberatione, rem ad Diui FRANCISCIPIUM, & eruditum sacerdotem, tanquam arcanum, retulit; DEI oraculum, illo interprete, & deprecatore, auditurus. Ille verò sacris operatus, narrat, vocari illum in Societatem IESV; ita Deo placitum: *Quod, inquit, tibi, Dux, et Ecclesia vertat bene.* Victus tandem cessit FRANCISCVS, Societatemque inire certo de-

creuit. Hæc dum agitat, orationi intentus, septem continuo diebus tiaram capiti immentem clarè vidit. Ecclesiasticam dignitatem designari putans, obtestari Deum, ac deprecari, ne, quos fugeret honores, quæsiisse alibi videretur. Cum post Societatis Præpositus renuntiatus esset à Gaspare Fernandez interrogatus, illane tiara esset, iucundè respondit, eandem videri.

CAPVT XV.

In Societatem ab Ignatio recipi cupit.

IGITVR FRANCISCVS nihil ultra cunctandum ratus, domesticum extemplo cum literis Romam ad Ignatium allegauit, qui tum Societatis familiam auctor ipse ducebat: rogat primum reliquis Sociis adscriben-

bendo, voti compotem faceret. De re omni familiari, liberis, annuo censu, redditibusque certior rem facit: quæ consilio regeret, moderareturque. Non exiguam, redditis litteris, Ignatius voluptatem cepit: quod recens ortam familiam, tanti viri accessione, illustratum iri confideret. Et verò pridem id præuideret, DEO suggerente. Romam enim ex Hispania reuerso Fabro, vitæque mox defuncto, cum mæstos videret Socios Ignatius, tanti viri immaturo obitu, atque iactura: *Bene sperare iubeo, ait, minimeque lugendum censeo: quando præclarè cum illo agi nõ dubito. Spero item fore, vt qui Fabrum nobis eripuit intempestiue, idem alium patrem sufficiat, Ducem Gandiæ tacite vaticinans. Epistolam, qua respondit Ignatius, attexam:*

E s

sed

sed mihi fraudi non sit, verbum
 non esse adnumerata, cum sensum
 fide bona redditum sciam
 D E N E D I C T V S D E V S, qui con-
 solatur nos in omnibus, cui quoniam
 pro meritis gratias agere non possu-
 mus mortales, laudent eum omnes
 Angeli, beatorumque spiritus,
 quia te vineæ suæ excolenda de-
 stinavit, atque conduxit. Equidem
 te in ordinem nostrum adopto, reci-
 pioque libens; cum bona spe, utilita-
 ti id fore Ecclesiæ D E I, cuius ho-
 nor queritur; tibi quoque sum-
 ma consolationi, Societati orna-
 mento, omnibus denique exemplo,
 & emolumento. Precabor itaque
 D E V M, ut, qui velle dedit, det i-
 dem & perficere, ad laudem, &
 gloriam nominis Filij sui I E S U
 Christi, in cuius Societatem, pusil-
 lum hunc gregem vocare placuit.
 Venio ad singula epistolæ tuæ capi-
 ta.

ta. Dete, quando in nostrum gregem admitti possis, queris. Equidem in Domino sic statuo, rem primum familiarē, vt gnauum patrem familias decet, constituas prudenter, & mature. Mature quidem, vt citius voti compos fias; prudenter verò, ne in vulgus efferi prius sanum id consilium patiaris, quam prestare, quod valde exoptas, commodo tuo possis. De filiabus matrimonio collocandis, dignitatis, & ordinis tui habendam rationem censeo. Marchioni quoque filio natu maximo vxor querenda. Fratribus reliquis tantum in bonis reliquas, quantum satis est, quo in Academicis disciplinarum studia persequi commode liceat. Casarem praterea eorum rationem habiturū, cum pro tuis in illum officijs, tunc quia ita merebuntur ipsi, confido. Aedificia, si que in horta, ad recta perducantur.

De-

Denique, vt semel dicam, absolui omnia quam maturrime, ad exitumque, quoad eius fieri potest, referri optarim: quo citius libero te, & expedito frui liceat. Interea loci, studia reuocanda omnino existimo; & vrgenda serio est Theologia, sacerdoti necessaria, in qua etiam laurea te Doctoris insigniri velim in Gandiensi Academia. Cetera, vt se dabunt, ad me referas licet; equidem rebus tuis parentis posthac animo consulam: DE VMque precabor, te, tuaque sospitet, atque ad portum salutis eterne perducatur. Rome.

Hisce lectis literis FRANCISCVS gaudio pæne exsiliijt, quod à sua ipse potestate exisset, & Ignatio se, vt cœpit, commisisset. Omnia itaque satagere ne longius fieret, quo citius sese vinculis expediret. Optabat iam
tum

tum Vota concipere, Religio-
 rum hominum ritu. Quam rem,
 litteris illius adductus Ignatius,
 à Pontifice Max. impetrauit. An-
 no itaque salutis clō. Io. XLVII.
 Votis nuncupatis solemnibus,
 Sociorum numero adscriptus
 Gandiæ est; paucis tamen con-
 scijs, ne in vulgus prius manaret,
 quam rebus omnibus composi-
 tis, Societati se adiungeret.

CAPVT XVI.

Rem domesticam componit.

IGITVR parendum in reliquis
 sibi Ignatij sanis consilijs du-
 xit. Filio Marchioni Lombaia
 Carolo, familiæ principi, vxor
 data Magdalena Centellas, Frã-
 cisci Centellæ Comitis Oliuæ,
 (id oppidū mille passibus Gan-
 diæ adiacet) & Mariæ Cardonæ
 filia. Filiarum trium natu mini-
 ma

ma Dorothea, nondum amissa matre, Christum sponsi loco adsciuerat, in cœnobiumque D. Claræ, puella admodum, se abdidit: cæteræ nobilissimis viris collocatæ. Isabella nuptum cessit Francisco Rogio Sandoualio, Lermæ Comiti, & Marchionis Dianij hæredi. Ioanna Aragonia Ioanni Henriquez, Alcanizij Marchioni, in manum conuenit. Gener sane vterque, vt genere nobilissimus, sic & moribus honestissimus. In quibus nuptijs illud FRANCISCI Ducis consilium laudari video. Alterum generum. Lermæ Comitem, ad tertium diem adesse iussit; pactus horam, tempusque quo sacris rite peractis, sponsalia inirent: ne, vt sæpe fit, non recte ante Ecclesiæ benedictionem conuenirent sponsi. Restabat alte-

alterum è mandatis, quod exsequi studio fuit simul & voluptati. Liberorum. enim nuptijs expeditis, totum se sacrarum litterarum studio dedit. Ei rei in Societatis Collegio membrum domus, quod exstat, exædificarat, quo se cum liberis studiorum gratia colligeret. Theologiæ itaque partim mysticæ, partim ei, quæ in scholis tractari disputando, via, ac ratione solet, egregiã operam nauauit; Doctore vsus Magistro Peresio, quem Valentia Edetanorum, magno præmio, honore, atque stipendio, euocandum curarat. Hunc attentè, assidueq; audiuit, & legendò, disputandoq;, ea industriæ, atq; doctrinæ dedit argumenta, vt breui laureæ titulo omnium suffragijs dignus haberetur. Magisterij itaque primum, mox Theo-

Theo-

Theologiæ laurea, adhibitis prius & disputationibus, & examine, decoratus est. Operę prærium fortasse fuerit, horas, studijque rationem referre. Tribus horis solem anteuertebat, quas, & alteras tres, precationi tribuebat. Octaua diei hora, vt Hispani numerant, expiatis quotidie criminibus communicabar. Nona, Doctorem Theologiæ attentè auscultabat, dictata etiam calamo excipiens. Summa temperantia pransus, de rebus diuinis cum liberis agebat. Pomeridiani temporis reliquum, partim studijs, partim negotijs priuatis, publicisque dabat. Vergente ad occasum sole, SS. Patrum monumenta Scripturæ lectioni adiungebat: horis item Canonicis temporis nonnihil tribuens. Somni enim parcissi-

mi

mi fuit, non lecto; sed tabulis ligneis, villoso tegmine instratis, vsus. Ante somnum seipse accurate excutiebat, apparitoris, lictoris, rei, & iudicis sustinere se personam fingens. Quo vitæ genere factum est, vt fama disseminata, illius visendi gratia, dynastæ aliquot Gandiam venerint: in his & Episcopus Carthagini Spartariæ, Stephanus Almayda; datis etiam ea de re honorificis ad amicum literis.

CAPVT XVII.

Romam anno seculari sacro cogitat.

CESSE RAT dies, quem Pontifex rebus componendis FRANCISCO præfixerat, & decurso iam triennij studiorum spatio, annus secularis sacer, qui hodie *Iubileus*, imminebat. Romam

mam

mam itaque proficisci decreuit,
 cum vt principum Apostolo-
 rum, quæ tum rite vniuersa pan-
 duntur, limina frequentaret;
 tum Ignatij videndi studio: de-
 nique ne sua iterum opera Cæ-
 far in negotijs obeundis vtere-
 tur. Verebatur contra, ne Romæ
 præfens cum esset, à Paulo III.
 contra Societatis institutum,
 Cardinalium Collegio inuitus
 adscriberetur: quod Alexander
 VI. gentis Borgiæ, purpureo illū
 olim galero donasset. Auxerat
 quoque metum, quod FRAN-
 cisci fratres duo, ab eo ipso Pau-
 lo Cardinales nuper creati fue-
 rant. Sed commode cecidit,
 quod Paulus ex humanis exem-
 ptus, Iulio item tertio vacuam
 sedem Pontificiã reliquit. Con-
 ditis igitur testamenti tabulis,
 Carolum, familiæ heredem, se-
 uocat.

uocat. Postremum hoc te, inquit,
 Carole fili, forsan alloquor. Roman
 iter adornari vides, anno seculari sa-
 cro, vt Apostolorum limina exoscu-
 ler. Societati IESV me volens addi-
 xi, bonis me, titulisq; abdicaturus:
 quo viuam securius, eternamq; bea-
 titudinem, Deo bene iuuante, conse-
 quar. Fratres itaque, ditionemque
 Gandiensem tue committo fidei: tu
 vicissim da operam, ne eam tibi, fa-
 miliae principi, commisisse nos ali-
 quando poeniteat. Ius, & equum in
 primis tuere: consiliarios prudentes
 fidosque adhibe, qui verum libere
 dicant; non assentando blandian-
 tur. Ciuium potius, quam tuis com-
 modis stude, & amari, quam time-
 ri malis. Tria tibi coenobia, tam-
 quam maiorum monumenta, in
 manus trado: Lombaye, Sodali-
 um S. Dominici; Gandia, Socio-
 rum, & D. Clare Virginum, in qui-
 bus

bus

bus soror est, & amita. Piorum enim hominum precibus, consilioq; respub. feliciter geritur. Deum, quod rei caput est, time, & religiose colito. Hunc inspectorem rerum humanarum in oculis gestato, & Iudicem exspecta. Salve, & Vale. Marchio lacrymis vbertim fusis, paucis optima quæque pollicitus, dexteram parentis, in ore gentis, exosculatur. FRANCISCVS, cæteros ordine liberos complexus, valedixit; Ioanne tantum, natu secundo, patrem comitante: moxque vicinum Societatis collegium ingressus, comites adsciuit Antonium Araoz, Franciscum Stradam, septem item alios Sacerdotes.

CAPVT XVIII.

Roma comiter à Pontifice, & Ignatio accipitur.

E QVIS

EQUIS conscensis, Gandia dis-
 cessit pridie Kal. Septem-
 bres anni sacri clo. lo. L. Oppi-
 do egressus, sublatis in cælum o-
 culis, manibusque, mixtis etiam
 præ lætitia lacrymis, Davidis il-
 lud alta voce recitauit: *In exitu*
Israel de Aegypto. mox etiam: La-
queus contritus est, & nos liberati
sumus: cum bona spe, & mente
fixa, fore vt eodem nunquam
reuertere cogeretur, qui ad cæle-
stem patriam properaret. Serua-
uit hoc religiose. Missus enim
longo post temporis interuallo,
à Pio v. Pont. Max. honorifica
legatione, cum Alexandrino
Cardinali in Hispaniam ad Re-
gem Catholicum, Valentiamq;
ingressus, nunquam sibi impe-
rari passus est, vt Gandiæ oppi-
dum, quod vnius duntaxat diei
 iti-

Psa. 119.

Psa. 123.

itinere abest, inuiseret. Proficif-
 cens orationi quotidie horas
 complures dabat, moremque,
 quem perpetuo tenuit, de pec-
 catis quotidie confitendi, sacrif-
 que epulis accumbendi, serua-
 uit. In meridie tantum cibū ca-
 pere solitus, etsi de via fessus lan-
 gueret: in cena modico admo-
 dum contentus cibo vixit: fla-
 gellis, etiā in se, licet in diuerso-
 rijs incommodum esset, s̄auies.
 Colloquia diuina, quibus itine-
 rum tedium leuari solet, sic par-
 tiebatur, vt precationi horas tri-
 bueret vicissim, & sermonibus
 diuinis, piisque meditationibus;
 nec ad aurium se voluptatem,
 sed animi vtilitatē potius com-
 pararet. Italiam simul attigit, ec-
 ce tibi nobilem virum cum lite-
 ris ab Hercule Estensi, Ferrari-
 ensiū Regulo, Francisci patruo

maio-

maiore: orare, ad se vt de via di-
uertere non omittat: cupere, pro
veteri necessitudinis vinculo, a-
spectu eius frui, quod sine vlllo
pæne viæ incommodo, tempo-
risq; iactura fieret. Paruit, vt de-
cuit, FRANCISCVS, triduum que
Ferrariensi Duci tribuit, comiter
acceptus: biduum etiam cū Cos-
mo Medice, Etruriæ Duce fuit,
qui & ipse nullum officij genus
prætermisit. Mox ne longius fie-
ret, quo Ignatium videret, Ro-
mam festinauit. Introductus ho-
norifice in urbem, Cardinalium
aliquot. Cærisque Legati volun-
tate. Cauerant enim ne, quod
maxime optabat FRANCISCVS,
nocte intempesta obscurus in-
grederetur. Latere nimirū, atq;
ignorari, qua erat modestia, ma-
lebat. Sed & ipse Ignatius, Supe-
riorū auctoritate vict^o, manu sua
horis

horis aliquot antequam Vrben
 iniret, significarat, æqui, boni
 gratulationi pompam faceret,
 quam ille probri, non honoris
 loco, duceret. Iulius III. Ponti-
 fex Max palatium illi læta cum
 gratulatione, quod expectatus
 venisset, per Legatos obtulit, æ-
 diumque membrum, si volenti
 esset, attribuit. Magnas ille gra-
 tias agere: Societatis enim IESV
 humile domicilium delegerat.
 Hic pro foribus Ignatius præsto-
 labatur, amplexus Ducem ami-
 ce, humoque reluctantem tol-
 lens, quod pedes, manusque ex-
 oscularetur: mistis etiam carita-
 tis lacrymis, quod magno Fran-
 ciscum emolumento amplifi-
 candæ Ecclesiæ DEI; Socijs quo-
 que, re, & consilio, iuuandis; ex-
 emplo denique ad maiorem DEI
 gloriam vsui futurum provide-
 ret.

ret.
 vbi
 mau
 quar
 ri, pe
 oscu
 cia a
 cate
 dare
 que
 pan
 & æ
 Ron
 lasse
 rum
 eta
 scul
 Prin
 rem
 habe
 reil
 CI S
 tias

tet. Fessus ille non nihil de via,
 ubi se modicum collegit, confir-
 mauitq; , nihil duxit antiquius,
 quam Pontificem Max. v. nera-
 ri, pedesque, more maiorum, ex-
 osculari. Hic in basilica Pontifi-
 cia acceptus officiosus est, quā
 ceteri eius ordinis solent. Lau-
 dare factum Pontifex, gratum-
 que id sibi accidisse, ab vltimis
 p̄nētis, hoc anni tempore,
 & æstu, qui nondum se fregerat,
 Romam religionis gratia aduo-
 lasse: vt beatorum Apostolo-
 rum sepulcra viseret, & patefa-
 cta iam portæ aureæ limina o-
 scularetur. *Vtinam, inquit, talium*
Principum magnam copiam habe-
remus: constantius se res Christiana
haberet. Aedes rursus suas pate-
 re illi coram testatus. At FRAN-
 CISCVS modeste abnuere, gra-
 tias agere; quod in Sociorum

F col-

collegium diuettisset : satis fore
immo summi beneficij loco du-
cturum, si patientes interdum
aures sibi daret, & benediceret.
Sic honorificè domum red-
ctus, redditus sibi videbatur.
Cardinales tamen, quos necessitas
erat, officij gratia inuisit. His tã-
dem salutationum curis expedi-
tus, sacra Diuorum templa or-
dine lustrauit, adhibito, tanquam
viæ duce, & nomenclatore, Ita-
nerarij libello : in quibus tem-
plis, innumerabiles beatorum
martyrum reliquias, vt nusquam
alibi plures, asseruantur, & a
pijs hominibus frequentan-
tur. Quibus è commodis, copi-
osiores vt fructus caperet, omnè
anteactæ vitæ rationem reddend-
am Ignatio putauit : & errata
Sacerdoti confitendo, in Vrbe
sancta, temporeque sanctissimo

expianda iterum censuit. Nec foris solum se, lustrandis, obambulisque locis sacris, oblectabat; domi etiam mirifice aspectu Patrum illorum, principum Societatis, & familiae auctoris Ignatij, recreabatur. Inter caetera verò plurima Romæ præclare gesta, illud ad æternitatem memorabile, ab illo prima esse Collegij Romani fundamenta iacta. Seminarium id omnium nationum quoddam est, eritque semper. Sed omnis ea laus Gregorio XIII. Pont. verè Max. Societatisque parenti optimo relicta cessit, ædibus, augustoque ludo exædificatio.

CAPVT XIX.

Ad Cesare de bonis abdicandis mittit, Cardinalatus honorem fugit.

F 2

OPTA

OPTABAT FRANCISCUS
 aetatem Romæ diutius a-
 gere, & nusquam alibi libentius
 consensere; tum ob loci san-
 ctitatem, religionemque; cum
 ob Ignatij innocentissimi viri
 mores. Optimum itaque factum
 duxit, suis sese Fortunæ bonis, ti-
 tulusque exspoliare; quo pietati
 commodius operam daret. Igi-
 tur è domesticis vnum Gaspa-
 rem Villalonum ad Casarem
 Carolum, qui tum in Germania
 res gerebat, cum litteris seu sup-
 plice Libello allegat: bona illius
 venia filio natu maximo, Lom-
 bayæ Marchioni, Gandiæ ditio-
 nem concedere, titulosque lice-
 ret, rogat. Gratum id sibi, acce-
 ptumque fore, qui colligere se
 ipse, & abdere vellet. Societa-
 tis IESU familiam potissimum
 dilegisse, in qua reliquum vitæ
 cur-

curriculum consumeret; nuperam quidem illam, sed ut ceteras, ab origine calidioram, maioremque in dies futuram. Litterarum exemplum, ut cum voluptate simul & utilitate legatur, adscribam. Quando pridem opere exoptarim; *Cesar Auguste. tuum in Italiam aduentum, ut que nunc litteris absens coram postulare, vni Deo notum est: cui quando ita visum, ne merito meo voti compos fierem, ratam ipsius, ut debeo, voluntatem habeo. Et cum absentem me, non minus quam si presens essem, sensa mentis explicaturum confidam; idcirco, ut mentis interpretatio est, & vicissim orationis scriptura, hac utar, quando illa, in tanto loci interuallo, non licet. De me sic habeto: peccatorem me ingenue confiteor, ceterisque offendiculo aulicis fuisse, cum in regia tua versa-*

rer; cuius delicti gratia nullam detrecto pœnam à DEO cali Rege, nec abste, qui in terris imperas. Ille misericordiarum parens, toties inferorum cruciatus meritis cum sim, ad hunc diem, incredibili patientia, mansuetudine, benignitate sustinuit me, quo resipiscerem, in viamque redirem: tempusque largitus est, ut quanta illius essent in me beneficia; quot, quantaque mea in illum iniuria, tempestiue animaduertentem. Hæc ipse dum considero, iam inde à coniugis morte Leonora, quattuor ipsos annos, multisque, et gratia fufis à pijs viris precibus ad DEVM, creuit vita nouæ cupiditas in dies, & quasi depulsa mentis oculis caligine, terrena omnia despiciatui ducere cœpi. Nunc, licet indignus sim Dominica vineæ cultor futurus; præsertim cum tam sero accesserim, & vites olim, quas alij
plan-

plantarunt, euellere studuerim;
 DEI tamen benignitate, Societa-
 tis IESV sacerdotes me in ordi-
 nem suum, nullo meo merito, ad-
 miserunt. In qua quidem etsi iam
 pridem degere, & emori exopto;
 prohibitus sum tamen, dum boni
 parentis officium expleo, filiisque
 abunde consulo: qua cura post v-
 num, & item alterum menssem se-
 mel me expediam. Quamobrem,
 maxime Caesar, bona tua venia, id
 mihi liceat, quia cliens tuus, & e-
 questris D. Iacobi ordinis, rogo, vt
 quod reliquum est vite spacium,
 perbreue illud quidem, at in lucro
 deputandum, ita transigam, quo
 anteaactae vite iacturam, dignis pœ-
 nitentia fructibus, DEO bene iu-
 uante, sarciam; præterita errata cor-
 rigam, presentia pericula fugiam,
 futura euitem. Et si quid in hac
 ipsa vita melioris forma profecero,

equidem dabo operam, vt sacris a-
 stans altaribus, re diuina, atque in
 iuniis assidue pro imperij tui incolu-
 mitate vota faciam, & pro tua salu-
 te, à qua & multorū pendet, DEVM
 precer: vt qui nuper de Turcis, &
 hereticis victoriam tibi concessit, de-
 idem, vt te ipse vincas, que sane vin-
 cendi ratio, vt difficillima, ita est &
 vtilissima, maximeque laudabilis:
 denique amoris te diuini ignibus in-
 flammet, idque assidua meditatione
 cruci tuum CHRISTI; vt iure
 cum Apostolo dicere possis, Mihi ab-
 siu gloriari, nisi in Cruce Domini
 nostri IESU CHRISTI. Illi
 qui crucis dolores pro nobis tulit
 CHRISTVS, te quam diutissime
 Reipub. Christiana seruet incolumē.
 Dat. Roma A. D. XV III. Kal. Feb.
 clo. Io. Li.

Dum Cæsaris iussum exspe-
 ctat, sparsum iam in vulgus erat,
 mu-

Galat. 6.

LIBER PRIMVS. III

mutasse FRANCISCVM viæ
statum in melius. Quare cogni-
ta Pont. Julius FRANCISCVM
(quod antea metuerat, vt Romã
idcirco proficisci cunctaretur)
Cardinalium collegio adscribe-
re cupiebat. Ille verò tristi num-
cio tam exhorruit, quam cupide
quidam honorem illum conse-
ctantur, & captant. Itaque Igna-
tio visum est expedire subito
FRANCISCVM Roma disce-
dere, vt Pontificis oculis subdu-
ctus, fuga se honoribus eriperet.
Igitur iisdem Sociis, quibuscum
Romam ex Hispania venerat,
cum vix quatuor menses in vrbe
mansisset, in Hispaniam reuer-
tit. Hic, vt erat solitudinis in pri-
mis amans, p̄ ocula vulgi strepi-
tu agere cum vellet, Guipuzco-
am, Cantabriæ Prouinciam, se-
dem sibi delegit: cum quod

pauciores eam oram haberent; tum quod Ignatij natale solum id esset. Hispanias itaque simul attigit, recta in Cantabriam tendit: domumque Loyoleam ingressus, locum percunctando studiosè quæsivit, quo loco primum natus terram contigisset Ignatius. Hic terræ osculum, postibusque figere: DEO gratias agere, quod eo loci, tam utilem orbi terrarum virum nasci voluisset, seque tanti magistri discipulum fecisset. Igitur re diuina audita, sumptaq; Eucharistia, Ognatum discessit; oppidum id Loyolea domo tertio abest lapide. Hic Petrus Michaelius Araoz ædes aliquot Societatis collegio exædificando moriens testamento legarat. Hinc comitum nonnulli variè dimissi, in suas prouincias remigrarunt:

runt: alij in FRANCISCO con-
tubernio cum Ioanne filio, hæ-
serunt.

CAPVT XX.

Pace Cæsaris titulis sese abdicat.

NEC diu factum est, cum
Gaspar Villalonus è Ger-
mania redox, Cæsaris litteras
FRANCISCO attulit: qua-
rum hoc exemplum est. Tuas mi-
hi, Dux Borgia, reddidit Gaspar Vil-
lalonus, cliens tuus. Quamuis san-
ctum, piūque id consilium tuum,
vitæq; institutū, quo secedere, ac te
colligere vis, vt terrena celestib. per-
mutes: (quis enim nisi impius id ne-
gauerit?) angit tamen nonnihil nos,
te carendū quod erit. Verum mea i-
pse morem gerere cupiditati, cōmo-
daque mea tuis antepone, nec volo;
nec, si velim, possum. Potestatem
itaque facio libens, volensque, vt

Ca-

110 DE VITA FRAN. BORG.

Carolo natu maximo, Gandiensi
ditione, tuo arbitrato, cedas. De fa-
cto equidem sic sentio, plures amu-
los, quam imitatores, reperturum
prorum enim, atque proclive cuius
alteri invidere; paria prestare fuit,
eritque semper difficile. Quod cate-
ros liberos deseras, id mihi oneris im-
poni facile patior, iis ut ipse pro viri-
li consulam, & parentis in locum
succedam. Effectum id dabo. cum of-
ficio gratia Leonora matris, fe-
mina lectissima; tum parentis qui
& ipse bene de me, meisque meritis
est. Illis damno non erit, utrumque
parentem operam mihi dedisse. DE-
VS Opt. Max. consilia tua, Dux Bor-
gia, ad exitum felicem adducat; quæ,
ut nos quoque, remque publicam,
difficillimis hisce temporibus respici-
at, precabor. Sic te seruet ille, & so-
spitet. Dat. Augusta Vindeliorum.
Idib. Feb. Cl. Io. L. I.

His

His lectis gaudio pæne tri-
 umphans FRANCISCVS, concla-
 ue statim ingressus ad CHRISTI
 de Cruce pendentis imaginem
 genibus accidit. Domine IESV, in-
 quit, cuius misericordie non est nu-
 merus, tot, tantaq; cum existant tua
 in me beneficia, nouis tamen cumu-
 lare non cessas. Gratiam quam pos-
 sum habeo, agamque, dum viuam.
 Nunc te vocantem sponte sequor; &
 bonis Fortune omnibus, qua liberali
 manu donaras, me exuo, te vt cruci
 affixum, nudumque nudus prom-
 ptius imiter. Abijcio libens omnia,
 modica illa quidem; sed & regna,
 atque imperia, si suppedient, eadẽ
 animi alacritate dimitterem, vt tu
 probe, qui corda scrutaris & renes,
 nosti. Supplex igitur rogo, obtestor-
 que, vt prodigum illum filium à lon-
 ginq; reducem me recipe. & am-
 plectere expansis vlnis misericordie
 tua.

tua.

*tua. Pateant mihi fores domus tua
 apud Religiosos vni tibi deditos. V-
 num hoc peto, vt inhabitem in domo
 tua, omnibus diebus vitæ meæ. Tu
 qui lux es, via, veritas, & vita, respi-
 ceme: & qui hanc mihi mentem de-
 disti, da exitum felicem.* His cum
 se precibus DEO addixisset, in
 publicum prodijt; confestimq;
 accitis tabellionibus, & actuari-
 is, ditionis se Gandiensis iure,
 bonisque omnibus exuere, &
 Carolo natu maximo transcri-
 bere vniuersa, in acta retulit, su-
 perstitibus præsentibus, nihil vt
 sibi reliquum fecerit. Mox de-
 tonsa barba, vestibus abiectis,
 talarem Sociorum togam, tri-
 tamque induit: lacrymantibus
 famulis, nõ secus atq; si vita dece-
 deret. Ille verò gaudere, vix vt a-
 pud se esse videretur, quod toga
 se publica, Ducisque titulis exu-
 isset

isset, & quasi maximo è naufragio, & tempestate emerisset, ratus portum se tenere, & in summa Societatis paupertate ditissimum reuera esse: identidem illud exclamans, *Dirupisti, Domine, ^{Ps. 115.} vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis.* Mox seruos amice dimisit; Ioanni Borgiae alios clientum in numero attribuit; alios **Carolo Duci per literas commendatos, misit.**

DE